

БЪЛГАРСКА ТЪРГОВСКО-ПРОМИШЛЕНА ПАЛАТА ТРАДИЦИИ, СЪВРЕМЕННИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПОСТИЖЕНИЯ (1895 – 2010 г.)

Лиляна Велева¹

Българската търговско-промишлена палата (БТПП) е една от най-старите стопански институции в България. За 115 години тя преживява динамиката на събитията, съпътстващи три исторически епохи – от края на XIX, целия XX и началото на нашия XXI век. В хода на своето развитие, под влиянието на различни политически и икономически фактори, Палатата извършва промени в статута, вътрешната организация, наименованията си, но съхранява своята идентичност.

Днес, заедно с регионалните палати, БТПП е утвърдена като една от най-авторитетните институции в Република България, ползваща се с висок международен престиж. Това се дължи на впечатляващата многообразна дейност през годините и особено през последното десетилетие, което ѝ отрежда ролята на важен фактор в икономическия живот на страната с принос за присъединяването и членството на България в Европейския съюз.

Успехите на БТПП се дължат преди всичко на синтеза между най-ценните традиции, потенциала и опита, натрупан през десетилетията, способността за промяна, следването на тенденциите и приоритетите в националното развитие, както и компетентната работа в отговор на нарастващите обществени потребности. Затова преди повече от столетие и до днес Палатата остава институция за формиране на модерно стопанско поведение, висок професионализъм, предприемчивост и инициативност, съхранили нейния уникален характер и през най-трудните периоди на държавно-политически и социални обрати в историята на България.

ТРАДИЦИИ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНАТА ИДЕНТИЧНОСТ

Пътят към днешните постижения на БТПП е дълъг и сложен. Началото е поставено в края на XIX в., когато през 1895 г. е приет Закон за търговско-индустриалните камари (ТИК)². Създадени са четири камари със седалищни центрове в София, Пловдив, Варна и Русе, като за всяка от тях е определен прилежащ район на действие. През 1906 г. са извършени изменения и допълнения на закона за ТИК, в резултат на което е открита и Бургаската камара³. Замисълът на законодателите е камарите трайно да се впишат в административната система на страната като нейни конституционно-юри-

¹ Лиляна Велева е доктор по история, доцент в катедра „Политическа икономия“, секция „Стопанска история“; тел.: 81-95-692, e-mail: darmin@abv.bg

² ДВ, бр. 21, 27. I. 1895. Законът съдържа пет глави: I. Общи положения; II. Управление на камарите; III. Атрибуции; IV. Избори и състав; V. Приходи.

³ ДВ, бр. 10, 23. XII. 1906. Направени са допълнения към Закона за търговско-индустриалните камари. В окончателната редакция той съдържа шест глави и общо 42 чл.

дически звена към централните управленски органи и да се превърнат в още един гарант на държавността.

Истинската мисия, възлагана на камарите, е очертана от министър Иван Евст. Гешов при откриването на първата им работна сесия на 11 юни 1895 г. : „И всички политици на България, сбрани вкупом, няма да й принесат тая услуга, която ще й принесете вие, като се отдадете всецяло на вашата благородна задача, като положите всевъзможни усилия, за да направите нейната производителност по-разнообразна и по-възнаградителна за неуморимия труд на нейното прекрасно население“¹. Само за около десетилетие очакванията са оправдани. Новите институции много бързо успяват да се превърнат в своеобразни стопански парламенти, да обвържат държавните и частните интереси и така активно да участват в постигнатия обществено-икономическия подем в началото на XX в.

В краткия период до навечерието на войните (1912-1918 г.) е постигнато вътрешното им изграждане, съответстващо на структурните параметри на европейските камари – свободно определяне на броя и състава на секциите и комисиите, разпределение на различните ангажменти между ръководството и членовете, предпочитания при избора на правила за вътрешния ред и пр. Междувременно са координирани връзките между отделните камари, те водят и редовен организационен живот – годишни сесии, конференции, конгреси на ТИК². По отношение осигуряването на средства българските ТИК възприемат принципите на френското и немското финансиране чрез отчисления от данъчното облагане, както и чрез акумулиране на приходи от други източници.

Всяка от камарите разгръща дейността си в определения за нея прилежащ район, но тя се провежда фактически в национален мащаб. Обхватът на задачите и ежедневната работа се извършва в няколко основни направления: съвещателна дейност към Министерския съвет по законопроекты и различни нормативни документи предимно със стопански характер; изследване на икономическото състояние в прилежащите райони; информационно-статистическо обслужване; представителство и защита интересите на производители и търговци³.

В началото на XX в. по инициатива на камарите и с тяхно участие се създават първите стокови борси и фондовата борса, първите популярни банки у нас⁴. В резултат от разширяване периметъра на дейност ТИК успешно се интегрират с редица други стопанско-административни структури в страната – стопански учреждения, банки, специализирани комисии, окръжни съвети и пр. Свои делегирани представители камарите имат в Индустриалния съвет, управителните съвети на борсите, скontoвете

¹ Гешов, Ив., Думи и дела, С., 1899, с. 17.

² Велева, Л. Търговско-индустриалните камари в България (1894-1919). Организация и дейност, С. 2005, с. 29-72.

³ Закон за търговско-индустриалните камари, гл. III. Атрибуции на камарите, чл.10-14.

⁴ Първата стокова борса е създадена през 1902 г. в гр. Варна по инициатива и с участието на Варненската търговско-индустриална камара. През 1914 г. е поставено начало и на фондовата борса в столицата с приемането на закон за нея, но функционирането ѝ започва по-късно. Това дело се увенчава с успех благодарение на Софийската камара. Нейна е заслугата и за създаването на първата популярна банка през 1903 г. също в София.

комитети на БНБ, във Върховния жп и пристанищен съвет, Инспектората по труда, оценителни комисии по ипотекирани имоти при Българската земеделска банка, Съвета по търговията на тютюна и др. Институционалното обвързване се оказва твърде важно за поддържане жизнеността на камарите, натрупване на практически опит, умножава възможностите им за реално и ефективно отстояване интересите на търговци, занаятчии и индустриалци.

За регулиране на търговските отношения важно място в европейската и световна практика заемат арбитражният съд и специализираните търговски съдилища. Още през първите години ТИК започват работа по изграждането и функционирането на помирителен съд. Така е поставено началото на Арбитражния съд, важно звено в организационната структура, чието развитие предстои през следващите десетилетия¹.

Търговско-индустриалните камари имат историческа заслуга за развитието на професионалното образование и за създаването на стопански квалифицирани кадри. Финансирани и организирани са многобройни временни професионални курсове, предоставят се персонални стипендии за специализация на изявени младежи у нас и в чужбина². За широката публика се провеждат популярни беседи по стопански теми. Врх на усилията за повишаване грамотността и образователното равнище на българите е откриването на първите търговски гимназии у нас към ТИК³.

Не по-малки са техните заслуги по отношение на издателската дейност, включваща периодичния им печат, бюлетини, брошури, рапорти, писма, правилници, комуникета, годишници, монографични изследвания, протоколи и решения от сесиите, доклади на ТИК и пр. Техни печатни органи са: „Бюлетин“, „Стопански вести“, „Известия“, „Икономически известия“, „Икономически преглед“, „Народно стопанство“. На страниците им е дадена пълна публичност за извършваната работа, също са и трибуна за отстояване на определени позиции и частни мнения, предоставена е в достъпна форма стопанска информация за най-широк кръг от читатели. Изобилието от цялата специализирана литература на камарите изиграва положителна роля за промяната на икономическите нагласи в обществото, за стимулиране на частната предприемчивост, за професионалното и интелектуално израстване на цяло поколение стопански дейци.

Българските камари заемат свои позиции в широкото поле на международните контакти и сътрудничество. Това отразява по естествен начин тенденциите и духа на епохата. Държави, правителства, институции активно търсят и осъществяват икономическо и културно сътрудничество, което се превръща в един от феномените на разкрепостения човешки дух през първото десетилетие на миналия век. Под различна форма нашите ТИК установяват трайни връзки със сродни институции, организации, дружества, с отделни изтъкнати стопански и обществени дейци от страни в региона, Европа и света. Води се редовна кореспонденция с чужбина, чрез която тече непре-

¹ РДА – София, ф. 29 к, оп. 1, а.е. 34, л.132-135. Правилник на помирителния съд при Софийската ТИК; ДА-Варна, ф.63 к, оп. 3, а.е.5, л. 47-51. Правилник на помирителния съд при Варненската ТИК.

² Юбилеен сборник на търговско-индустриалните камари в Царството по случай двадесет и пет години от основаването им (1895-1920), С. 1920, с. 82-141. Професионално образование.

³ Велева, Л., Приносът на камарите за търговското образование в България, Сб. „Националното историческо образование“, В. Търново, 2005, с. 43-49.

къснат обмен на стопанска информация, организират се съвместни делови посещения и изложби, правят се анкетни проучвания, осъществено е участие в международните конгреси на търговските камари и асоциации или на други специализирани международни форуми¹. Всички прояви са израз на взаимния интерес и са многозначителни за своето време.

До 1912 г. камарите изминават успешно един много важен и съдържателен път в своето развитие. Те се радват на всеобщо признание и са оценявани за ролята им на „организатор, възпитател, творец и защитник“ на стопански активното население у нас. Това е един добър знак за жизнеността на ТИК и тяхното бъдеще особено, ако се отчитат реалностите у нас – изоставане и ниско икономическо равнище, българската народопсихология, пропита все още със силна патриархалност и лишена от предимствата на модерната икономическа култура². В този контекст изгражданата системата от новите институции в България след 1878 г., в това число и създаването на камарите, ако се позовем на оценката, дадена от проф. А. Пантев, е благодатният исторически час на съзидание, но и на суров политически процес. Той означава пътя на разделяне с миналото, когато се извършва рационализация на властта, диференциация на структурите и институциите, а това са белези и безспорни доказателства, че българите успешно са преминали прага на модерните времена³.

През периода (1912-1918 г.) България участва в три последователни войни за национално обединение. В тези трудни и драматични години дейността на ТИК бързо се адаптира към изискванията на държавното военновременно регулиране на стопанството. Оказано е ценно сътрудничество на министерствата и специализираните органи, учреждения и служби в страната. Камарите дават подробни сведения за наличното количество продоволствени стоки, включително предвоенните им и моментни цени, седмичното движение на цените на контролираните най-важни артикули, извършват анкети за установяване броя на безработните, предоставят на официалната власт обширни доклади за реквизициите, като посочват допуснатите грешки и начините за отстраняването им. За милитаризирани предприятия са предоставяни сведения за наличните суровини, състоянието на техниката, работния персонал и др. Същевременно камарите продължават да се грижат и защитават интересите на частните производители и търговци, като участват в решаването на многобройните им проблеми, породени от извънредните условия.

В годините между двете световни войни (1919-1939 г.) ТИК продължават да водят редовен институционален живот и да работят в установените основни направления. С натрупания опит се разширяват инициативите преди всичко в полето на ежедневната практика. Правят се обстойни проучвания на районите, публикуват се отчети,

¹ Сред по-значителните международни прояви е създаването през 1907 г. на Сръбско-български комитет за икономическо сближение, участие в международните конгреси на търговските камари и асоциации – Лиеж (1905), Милано (1906), Прага (1908), Лондон (1910). Вж.: Велева, Л., Българското участие в световните търговски изложения и на международните конгреси на търговските камари в края на XIX и началото на XX в., Научни трудове на УНСС, т. 2, 2002, с. 181 – 215.

² Колев, Бл., Икономическа култура, С., 2002, с. 141 – 189.

³ Пантев, А., Модернизацията като общоисторически процес. Във: Пловдив по пътя на модерния свят, С., 1998, с. 8-9.

съдържащи ценен материал върху стопанската структура на страната, предлагат се целесъобразни решения за подпомагането на производители и търговци. В тази насока разгръщат дейността си с нов размах информационните служби при ТИК, които имат вече солидно изградена база.

И през този период се извършва основната съвещателна дейност към Министерство на търговията, промишлеността и труда и другите стопански министерства. Специален текст за функциите се съдържа в Закона за търговско-индустриалните камари от 1924 г. В него е записано, че МТПТ, както и другите министерства трябва задължително да се съвещават с камарите. Конкретни предложения са отправени при изработването на нови законопроекти, или когато се правят изменения и допълнения на действащите в областта на търговията, индустрията и занаятите. Дадени са мнения и препоръки към управляващите по най-важните въпроси за българските репарации и нуждата от въвеждането на мораториум върху плащанията, за сключването на държавен заем за икономическото стабилизиране на страната, за уреждане задълженията на българските поданици към държави от Съглашението и др. Смели за времето са инициативите за създаване на свободни икономически зони, каквато е европейската практика, но началото на Втората световна война осуетява реализацията на този проект¹.

През периода продължават да функционират информационните служби, които вече разполагат със солидна база. Предоставят се сведения и данни с разнообразен характер: за кредитоспособността на фирмите; за извършени експертизи при щети от различен характер; за обявените в несъстоятелност дружества и фирми; какви са тенденциите и движението на пазарните цени; за митническия режим в отделни държави; за възникнали и разрешени спорове; дават се справки за наши и чужди стопански периодични издания и пр. Новост е създаването на специални компенсационни бюра за улесняване на стокообмена чрез изплащане на износа от чужбина с износ на български стоки².

Продължава дейността в областта на професионалното образование чрез организиране на нови временни курсове, подпомагане на стопанските училища в районите на ТИК, расте авторитетът на търговските гимназии³. Безспорен успех е реализирането на идеята за създаване на висше търговско училище към Варненската камара, което отваря врати за първия си випуск през 1921 г.

¹ Идеята е във Варна и Русе да се създадат свободни зони, каквито има в пристанищните градове Хамбург, Бремен, Копенхаген, Генуа, Венеция, Триест, Гьотеборг и др. Вж.: Златев, Л., Тенденции в стопанското развитие на Русе между двете световни войни, 1918-1939, Алманах за историята на Русе, 2002, с. 155-156; Дряновски, Б., Варненската свободна зона, 100 години Варненска търговско-индустриална камара, 1895-1995. В., 1995, с. 17.

² ДА-Варна, ф. 63 к, оп. 1, а.е. 97. Правилник за учредяване при търговско-индустриалните камари в Царството на специални компенсационни бюра за улеснение стокообмена. В състава на тези бюра влизат по един представител на Министерството на народното стопанство, БНБ и на съответната камара.

³ Само Софийската камара в периода 1920-1934 г. открива 308 курса, за тях и издръжката на другите стопански училища са изразходени над 8 млн. лв. През 1926 г. са положени основите на търговска гимназия към Пловдивската камара, а на следващата година и на практическо търговско училище „Стефан Обрейков“. През 1921 г. с финансовата подкрепа на Варненската ТИК открива врати за първия си випуск Висшето търговско училище – Варна.

Международните връзки и сътрудничество придобиват още по-голяма активност и широта. Създаден е Българският национален комитет при Международната търговска камара /МТК/ – Париж, с което се дава възможност на камарите да участват в събранията на този важен институт за международно стопанско сътрудничество¹. Това е високо признание за нашите камари, за усилията им да насърчават и допринасят за развитието на търговските връзки между България и другите страни от Европа и света. Двустранните делови отношения намират израз в създаването на смесени камари. Такива са: Италианско-българската (1921), Френско-българската (1921), Чехословашко-българската (1922), Австро-българската (1925), Германско-българската (1925), Полско-българската (1928), Британско-българската (1928), следва и създаването на Българо-съветска, Българо-унгарска, Българо-югославска камара².

Друга насока, в която се развиват трансграничните контакти, са международните панаири. ТИК защитава позициите на Пловдив като национален панаирен център с международно участие. Стартира и Варненската международна изложба, първата е открита през 1932 г., като сключените сделки са на стойност 900 хил. лв., а през 1939 г. те вече са към 8 млн. лв³. И двете наши изложби през 1936/37 г. са приети в Съюза на международните панаири (UFI). В динамиката на събитията след началото на Втората световна война и при промяна във вътрешнополитическата конюнктура в България управляващите пристъпват към засилена държавна намеса във всички сектори на обществения живот, като извършват окрупняване и централизация на някои институции. Лансирана е идеята за реорганизация на съществуващите търговско-индустриални и земеделски камари и хоризонтално изграждане на професионалните организации по италиански и немски модел. Общото мнение на камарите е, че тази мярка няма да е полезна за страната и е крайно нецелесъобразна⁴. На свои общи форуми ТИК обстойно излагат аргументи за запазване на статута си⁵. Въпреки настойчивата защита правителственото решение е взето и през 1943 г. законодателно е създадена Върховна стопанска камара (ВСК), а към нея областни стопански кама-

¹ Създаването на Български национален комитет (БНК) при Международната търговска камара е по инициатива на Софийската ТИК. Нейният председател Д. Савов става и първият председател на БНК.

² Председатели на учредените камари по горния ред са: д-р Бруно Джовани, директор на Италианската банка, Андре Дюпир, директор на Балканската банка, Рудолф Пицка, директор на Захарната фабрика в Горна Оряховица, Михаил Тенев (бивш министър на финансите). Германско-българската камара е открита в Берлин с председател В. Пилгер (държавен съветник) с филиал в София начело с д-р Цонев. На Полско-българската камара председател става Григор Василев (политически деец и народен представител). Председател на Британско-българската камара е директорът на Софийската банка – Ст. Милошев.

³ Петкова, Л. Международна мострена изложба – Варна. 100 години Варненска търговско-индустриална камара. В., 1995, с.17-18. Основатели на изложбата са Варненската камара, Лигата за курорта Варна, Популярната банка, Варненската градска общинска управа и др. Първоначално е разположена на 12 хил. кв. км открита площ, като през 1940 г. тя вече възлиза на 89 064 кв. м открита и 8054 м закрыта площ.

⁴ ДА-Пловдив, ф.146 к, оп.1, а.е. 3, л.17-39.

⁵ От 26.VI до 2.VII.1942 г. в София е проведена конференция на бюрата на всички камари, които се обединяват около мнението, че не трябва да се пристъпва към тази реорганизация. Извънредна сесия провежда Софийската камара и е прието пространно Изложение по въпроса за реформиране на ТИК и законопроекта за създаване на Стопанска камара и областни стопански камари. През 1943 г. позицията е защитавана и от Дим. Савов в доклад „Реорганизация на търговско-индустриалните камари“, изнесен пред годишната сесия на Софийската камара.

ри¹. Процесът на организационно преустройство се извършва под разпореждането на Дирекцията на професиите². Изградено е йерархично и централизирано вътрешно управление, въведено е задължително членство, хоризонтално обвързване по професионален признак. Видоизменят се съвещателните функции, а новопридобити са административно-надзорните и юрисдикционните. С такава характеристика стопанските камари се ползват с по-голяма публично-правна власт и наред със стопанските си стопанския си облик придобиват един подчертан политически нюанс.

В периода на Втората световна война ВСК и областните камари изцяло обслужват нуждите на държавното военновременно регулиране. В тясно взаимодействие с други държавни органи се изпълняват специфични задачи във връзка с изготвянето на мобилизационни планове за индустриалните предприятия и в селското стопанство, по продоволствието и снабдяването на гражданското население и войската, по въпросите на транспорта. Под различна форма стопанските камари взимат участие в контрола на вътрешната търговия, в нормирането на цените на стоките от първа необходимост, при изпълнението на нарядната система, реквизиционния режим и пр.

Изминатият път от камарите между двете световни войни е по-сложен и труден поради влиянието на редица вътрешни и външни фактори. Независимо от историческите превратности, от настъпилите организационни и структурни промени институционалната идентичност е съхранена, както и основният им състав. Камарите продължават да работят прагматично, отстоявайки общия национален интерес. Това повишава стойността на извършеното от тях и ги подготвя за новите предизвикателства, които им предстоят.

ТРАНСФОРМАЦИИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНА ПРИЕМСТВЕНОСТ (1952-1989 г.)

След 1944 г. в България настъпват радикални по своя характер и дълбочина политически, икономически, социални и културни промени, които се извършват върху основите на една централизирана държавно-планова система. Тази многопосочна промяна повелително налага нов, различен облик и ритъм на цялостния обществен живот. Трансформациите засягат дейността на институциите, учрежденията, организациите и дружествата. Някои продължават да функционират, други прекратяват съществуването си. С извършената национализация в индустрията и създаването на държавен сектор ВСК вече не може да отговори на изискванията на изграждащата се нова стопанска система. През 1948 г. с Указ на Великото народно събрание тя е закрита и прекратява функциите си³.

Приоритетите за икономическо реструктуриране и темпово социалистическо развитие, както и започналия процес на интегриране в рамките на СИВ, отново връщат някои предишни институции доказали полезността си. Особено осезаема става

¹ ДВ, бр.69, 29.III.1943. Закон за стопанските камари. (Съдържа общо шест глави и 63 чл.)

² ДА-Пловдив, ф. 146 к, оп.1, а.е. 1, л.2,4 -7. Начинът и правилата за извършване ликвидирането на ТИК по силата на Закона за стопанските камари се съдържа в Заповед № 1043 / 5.VII.1943 на Дирекция на професиите.

³ Указ № 41 от 12.I.1948 г. на Президиума на Великото народно събрание.

нуждата от структура за представителни международни връзки и сътрудничество в областта на икономическия живот. Най-подходящи за тази цел се оказват търговските камари. Те имат традиции, опит и авторитет, извоювани през десетилетията. Тяхната реабилитация и възстановяването им е извършено през 1952 г., когато се провежда учредителното събрание на Българската търговска палата (БТП), преименувана по-късно на Българска търговско-промишлена палата (БТПП)¹. Тя е със статут на автономна доброволна обществена организация със самостоятелен бюджет, която ще подпомага развитието на външната и вътрешна търговия, промишлеността и другите отрасли на народното стопанство.

Вътрешната структура на БТП поетапно се променя, като тенденцията е звената да се увеличават, диференцират и специализират. С разширяване обхвата на работата нараства и броят на служителите.

През периода 1952-1989 г. дейността на палатата се реализира в две магистрални направления: участие и взаимодействие под различна форма с производствено-стопанските структури в страната и осъществяване на българско представителство чрез установяването на трайни международни връзки и сътрудничество².

В областта на народното стопанство Палатата се оказва активен помощник на отрасловите министерства и ведомства, на окръжните съвети и стопански организации по усвояване на научно-техническите новости, за повишаване качеството на промишлената продукция, разнообразяване асортимента на стоките и обвързването на националното стопанство с изискванията на международния пазар. За целта са създадени съвети на БТПП, Дирекция за защита на индустриалната собственост (Палатата става член на Международната асоциация за закрила на индустриалната собственост). През 1953 г. се създава Арбитражен съд (АС). Той е първата арбитражна институция у нас с компетенции за разрешаване на възникнали спорове по изпълнение на сключени външнотърговски договори. Уредено е и Диспашорско бюро, оторизирано да урежда въпроси при възникването на аварии по море.

Впечатляващи са постигнатите от БТПП резултати при изпълнението на нейните международно-представителни функции. Те се разгръщат в рамките на СИВ. Според профила и характера си Палатата участва най-активно в процеса на интеграция. Сътрудничеството се извършва под формата на участия в ежегодни съвещания на председателите на търговските палати, както и по силата на сключени дългосрочни програми по въпроси на международните връзки, икономическите организации, патентното дело, панаирната дейност, обмен на делегации и на научно-техническа информация. Поддържани са тесни връзки с палатите в СССР, ГДР, Полша, Унгария, Чехия, Румъния, Куба, Югославия.

В хода на разширяващата се международна дейност са разработени диференцирани програми по групи страни: социалистически, развити капиталистически и развиващи се. Така е канализиран процесът в създаването на солидна мрежа от делови

¹ През 1973 г. Общото събрание на БТП извършва промяната в наименованието на БТПП. Това решение е одобрено с Разпореждане № 70 на Бюрото на Министерския съвет от 16.IV.1973 г. за преименуване на Българската търговска палата в Българска търговско-промишлена палата и разширяване предмета на дейността ѝ.

² 100 години Българска търговско-промишлена палата, Алманах. С., 1995, с. 21.

партньорства, което по същество далеч надхвърля традиционните рамки, разчупва икономическите и идеологически стереотипи и ограничения. Показателно е, че за периода 1952-1976 г. у нас са организирани посещения и общи форуми на 167 икономически делегации от Англия, ГФР, Франция, Австрия, Белгия, Италия, Швеция, Холандия, Дания, Турция, САЩ, Канада и др.¹ Така е направена решителна крачка напред, а тя е отвъд социалистическия хоризонт и в бъдещето. Палатата взема участие в Комитета „Изток-Запад“ при МТК чрез работни групи, става и съучредител на Международния съвет „Изток-Запад“ със седалище Виена, Австрия.

Като използва големия си потенциал БТПП открива бюра в страни, с които България няма дипломатически връзки – Израел, Южна Корея, Тайван, Южна Африка и др. Осъществени са също така връзки с развити капиталистически държави – Англия, ФРГ, Франция, Австрия, Белгия, Италия, Швеция, Холандия, Дания, САЩ, Канада и т.н. Палатата има установени делови контакти с Мениджмънт Сентър, Бизнес Интернешънъл, Международното бюро за изложения, Съюза на международните панаири, Международния търговски център УНКТАД – ГАТТ, Международната организация на труда (МОТ). Естествен резултат от развитието и задълбочаването на отношенията е приемането на БТПП (1984 г.) за асоцииран член на Асоциацията на световните търговски центрове (АСТЦ).

В международен план трябва да се отбележи особено успешната практика в организирането и провеждането на „Български икономически дни“, многобройни изложби, панаири, участия в други специализирани мероприятия в различни държави. Палатата внася свой принос за опознаването на България по света, за нейния престиж, за сключването на договори между вътрешнотърговски и производствени предприятия. За почти четири десетилетия равностойката е впечатляваща: над 30 национални изложби, официални участия на страната в повече от 800 международни панаири и изложби, 1500 специализирани и самостоятелни изложби в чужбина². Държавно признание за работата на БТПП представлява създаването на обединено стопанско предприятие „Международни панаири и изложби“ – София, с поделение „Международен панаир“ – Пловдив.

Традицията за информационно обезпечаване и обслужване на производители и търговци в съвременните условия е обогатена с нови мощни технически и комуникационни средства. Две са основните направления, в които Палатата работи: информация и рекламна пропаганда за чужбина и информация за стопанските организации и предприятия в страната. Собствени периодични издания са: органът на БТПП в. „Икономически новини от България“ (излиза на пет езика) и „Списание българска външна търговия“.

Изложеното по-горе са само щрихи, които очертават в едър план картината за дейността на Палатата през разглеждания период. Тя отново оправдава своята общополезна мисия, като допринася за разширяване на търговската дейност, осигурява организационно и технически участия в панаири и изложби, работи по патентоване на изобретения и търговски марки, изпълнява функции по контрола и качеството на

¹ 110 години Българска търговско-промишлена палата., Алманах., С., 2004, с. 99.

² Пак там, с. 101.

стоките и услугите, пряко се ангажира с повишаване чрез различни форми на квалификационното равнище и реализира широка информационно-справочна дейност.

СЪВРЕМЕННИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПОСТИЖЕНИЯ (1989 – 2009 г.)

1989 г. се превръща в годината на знакови събития, отбелязващи начало на нови мощни процеси, които променят изцяло облика на страните от Източна и Югоизточна Европа, включително и България. Разпадането на режимите, както и на цялата социалистическа система, се оказват с радикални последици за цялото съвременно общество. Превръщат се в още един фактор, който променя насоките и перспективите в геополитиката, интеграцията, глобалната икономика, в развитието на националните държави, в характера на политическите, правовите, икономическите и културните институти, в ценностите и светоусещането на хората. За пореден път в своята дълга история човечеството е изправено пред голям поврат – Старият континент и светът вече не са същите.

България също се изправя пред нови вътрешни и международни хоризонти, означаващи трансформация и модернизация във всички сфери, движение напред в постигането на реален национален просперитет и европейска интеграция. Днес, от дистанцията на изминалите години знаем, че пътят към измеренията на друго бъдеще е твърде сложен и труден, а реалността е изпълнена със сурови и многобройни предизвикателства. Те изискват промяна на политиките, механизмите и институциите на управление, които осигуряват стабилно обществено развитие, както и промяна на нормативната база, рационално производство чрез иновации, по-сложни и разнообразни професионални структури, високо равнище на образование и експанзия на научното знание, трайна социализация на младите поколения и т.н.¹

След 1989 г. БТПП също навлиза в нов период. В това преломно време задълженията нарастват, историческите отговорности също. Мисията на Палатата сега е да бъде посредник между държавата и предприемачеството в условията на изграждащо се пазарно стопанство, разширяване на частния сектор и конкуренцията при паралелно разграждане на икономическите структури и отношения, наследени от предишната централизирана държавно-планова система и държавен монопол. Пътят се оказва труден, сложен, в определени моменти и мъчителен, защото е свързан с промяна, засягаща всички, промяна – в политиката, собствеността, възгледите и мисленето на хората, поколения от които са възпитавани в други ценности.

Обстоятелствата, свързани с протичането на магистрални и многопланови процеси на промяна, изискват повече от всеки друг път Палатата да прилага внимателен, гъвкав, точен и адекватен подход. Той трябва да бъде прилаган при едновременно съчетаване на вътрешноорганизационно преструктуриране, активна и съответстваща

¹ Лаверн, Д., Експертите на прехода, С., 2010; Проданов, В., Глобалните проблеми и съдбата на България, С., 1999; Беров, Л., Икономиката на България и бившите социалистически страни десетилетие по-късно /1989 – 1999 г./, С., 1999; Райчев, А. и К. Стойчев, Какво се случи? Разказ за прехода в България 1989 – 2004, С., 2004; Проданов, В., Догонващо развитие и неравенства в България на Балканите и в Европа. Национално, балканско, европейско – тенденции на равенство и неравенство, С., 2008; Пиргова, М., Националният интерес в българската политика, С., 2009 и др.

на прехода дейност в страната, както и на перспективите за реализация на европейското интегриране на България до и след приемането ѝ в Европейския съюз.

Стремежът във всяка от посоките е съзидателно участие в градежа на новото, запазване на постигнатите вече нива, запазване и доразвиване на интелектуалния и кадрови потенциал на БТПП, отстояване и разширяване на цялото богатство от делови контакти и връзки, установени през изминалите периоди. Същевременно пред лицето на многобройните и лавинонарастващи предизвикателства от поредния обществено-политически и икономически преход. Палатата трябва да остане вярна при изпълнението на ежедневните задачи и да продължи да подпомага своите членове като отстоява интересите им, следвайки традиционни и основни принципи.

В зависимост от вътрешните и международните промени, от темповете, задачите и тяхната реализация могат да се открит няколко вътрешни етапа в дейността на БТПП.

През 1989 до 1990 г. в началото на българския преход Палатата се утвърждава като водеща работодателска организация. Затова акцент в дейността е поставен върху предоставянето на широка гама от услуги на бизнеса, осигурена е информация и трансфер на опит за нашите предприятия, с което се подпомага и улеснява прехода им към пазарна икономика.

От 1990 до 1995 г. се изгражда системата на БТПП заедно с регионалните палати и браншовите организации. През този втори етап се извършва трансформация на предприятията и фирмите от държавни в частни и в този процес се изяснява положителната роля на Палатата. Друга насока е създаването на смесени камари и съвети при последователно разширяване на участието и деловите партньорства с различни международни организации.

През третия етап, който обхваща 1995 – 2007 г., всички усилия са насочени към активно участие в подготовката за членството на България в ЕС. Създадена е Асоциация на организациите на българските работодатели (АОБР), направени са предложения по всички най-важни закони в стопанската и социалната област. Ежегодно са насърчавани най-иновативните предприемачи.

След 2007 г. България става член на ЕС и това изправя страната пред нови предизвикателства да продължат и завършат успешно реформите във всички обществени сектори¹. В тези условия БТПП насочва вниманието си преди всичко към подпомагане на своите членове за усвояване на средствата по европейските проекти и фондове.

Междувременно ново развитие получава институционалната структура. Това е в резултат от възобновяването на регионалните палати (РТПП) след близо 40-годишно прекъсване. Още през 1990 г. започват дейността си палатите в Пловдив, Добрич, Велико Търново, Бургас, Разград, Видин и Русе. На следващата година са последвани от Хасково, Казанлък, Перник, Габрово, Шумен, Враца, Стара Загора, Сливен, Варна, Плевен. Консолидирането между палатите се постига главно чрез:

- предоставената от Устава на БТПП възможност председателите на териториалните палати да участват по право в състава на Управителния съвет на Палатата;

¹ Vateva, S., La Bulgarie au seuil de l'Union europeene : bilan et defies economiques. La Bulgarie et l'Europe. Incertitudes et espoirs, Paris, 2007 ; Георгиева, Е., България в съвременна Европа, С., 2007; Симеонов, К., България в Европейския съюз, С., 2008 и др.

- представляване и защита от страна на БТПП на интересите на териториалните палати пред Правителството, Международната търговска камара и други вътрешни и международни органи и институции;
- установяването на синхрон при извършването от БТПП и териториалните палати дейност – в рамките на този синхрон бе изградена чрез модемна връзка и системата „Инфобизнес“ за офертна бизнес информация;
- включването на палатите в международни, национални или регионални мероприятия (семинари, панаири, изложби, бизнес срещи и др.под.);
- предоставянето на специфични дейности на БТПП да се извършват от нейни служители с месторабота в регионалните палати¹.

Към днешна дата общият брой на регионалните палати е 20. Те са със статут на самостоятелни юридически лица, като обвързването им в единната институционална система на БТПП създава условия за разгръщане на общополезната им дейност и в национален мащаб. Регионалните палати твърде бързо се изграждат и утвърждават като истински бизнес центрове, които осъществяват ефективно комплексно обслужване на своите членове по места.

Започналият след 1990 г. процес на възстановяване на регионалните палати налага да се извършат последователно реформи, свързани със статута на нейните членове и вътрешната структура. За целта е извършена промяна в Устава с последвали нови актуализации през 1990, 1999 г и 2001 г. Основните принципи, към които се придържа БТПП в условията на преход и утвърждаване на пазарна икономика, са:

- доброволност в членството;
- независимост от държавните институции, съчетана с активна и ангажирана позиция на Палатата по отношение на всички стъпки на правителството, съдействащи за развитието на нормална пазарна среда;
- единност и демократичност в междупалатските отношения чрез използване на договорни отношения;
- самоиздръжка на палатската система като основен фактор за търсенето и качеството на предлаганите услуги;
- представителство и защита на интересите на членовете и предприемачите при търсене на оптимален икономически ефект;
- универсалност и равнопоставеност на членския състав, обединяващ различни форми на собственост, капитал и браншови интереси;
- популяризиране и въвеждане на международни стандарти в производството и търговията;
- преференциално третиране на членовете на Палатата при предоставяне на услуги и същевременно откритост на системата за всички представители на деловите среди в страната и чужбина².

И досега палатата остава може би единствената организация, която заедно с изискването за спазване на Кодекса по етика не поставя никакви пречки пред един или друг вид фирми по отношение на членството. Това я прави единствената универсална

¹ Отчет на Управителния съвет за дейността на БТПП в периода 1990-1992 г., С., 1993, с. 7.

² Отчетен доклад на Управителния съвет пред членовете на 29-ото Редовно общо събрание на Българската търговско-промишлена палата, м. юли 1999 г., с. 2.

организация на бизнеса от всички региони на страната (даже и от ЕС), от всички сектори на икономиката, всички видове фирми, предвидени в законодателството, даже и кооперации.

Гаранция за вътрешната устойчивост представлява изградената система от управителни органи. Те са: Общо събрание¹, Управителен съвет², Изпълнителен съвет.³ Според Устава в структурата на БТПП влиза и Съветът на председателите на регионалните палати. Той е определен като оперативен орган за координация на цялостната дейност в рамките на единната система, в него участват председателят, зам.-председателят и главният секретар на БТПП. Редовно се провеждат заседания на Съвета, от създаването му до сега. На тях се обсъждат въпроси от вътрешен характер, предоставянето на услуги за фирмите, участието в трипартитни комисии, работата с браншовите организации и др.

Важна стъпка към вътрешното консолидиране, в утвърждаването на работещи механизми за провеждане на ефективна, целенасочена съвместна дейност е приетият на 15.XII.1993 г. от Управителния съвет Правилник за единната система на БТПП и РТПП. Този документ отразява и същевременно регламентира новата роля и значение, постигнати в резултат от взаимодействието на Палатата с регионалните палати/камари.

Членовете на БТПП са преки, асоциирани, почетни и член-кореспонденти. Ръстът на членския състав следва конюнктурата в страната, бележи колебания през отделни периоди, но като цяло има възходящо развитие. Това се дължи преди всичко на характера на БТПП като универсална организация на бизнеса. В нея членуват юридически и физически лица, регистрирани по съответния ред, с право на търговска дейност, както и сдружения, съюзи, асоциации, обединения и др., осъществяващи или подпомагащи стопанската дейност. Така още през 90-те години на Палатата се доверяват и стават нейни членове представители от най-важните и основни икономически сектори – производство, търговия, услуги⁴.

Например за периода 1996 г. – 1998 г. движението на членската маса на Палатата е:⁵

<u>1996</u>	<u>1997</u>	<u>увел.%</u>	<u>1998</u>	<u>увел.%</u>
550	582	5,5	628	7,3

¹ Общото събрание (ОС) сега се състои от 74 души, които са преки и почетни членове. В негова изключителна компетентност са промяната на устава, избор на управителен съвет, приемане на отчет за дейността, приемане на бюджет, преобразуване и прекратяване дейността на Палатата. За периода 1990 г. до 2008 г. са проведени 6 общи събрания.

² Управителният съвет (УС) на БТПП е формиран от членове, които са избрани от ОС. От 2001 г. мандатът е 5-годишен. УС провежда заседания, приема годишните отчети, програмата за всяка предстояща година въз основа на насоките, които са приети от ОС. От 1990 г. до 2008 г. УС е заседавал 32 пъти.

³ В Изпълнителния съвет (ИС) членовете се избират от УС. Председателят и зам.-председателя/ите на БТПП са членове по право. От 1990 г. до 2008 г. са проведени 324 заседания на ИС.

⁴ Отчет на Управителния съвет за дейността на Българската търговско-промишлена палата в периода 1990-1992 г., с. 5-6 ; Отчет на Управителния съвет за дейността на Българската търговско-промишлена палата в периода м. май 1993 – м. май 1996 г., с. 9 .

⁵ Отчетен доклад на Управителния съвет пред членовете на 29-ото Редовно общо събрание на БТПП м. юли 1999 г., с. 4-5.

Тенденцията към увеличаване броя на членовете според анализа на ръководството на БТПП е резултат от нарасналия интерес към нейната дейност, както и от постепенното оттегляне на някои организации на малкия бизнес и от тяхното обезличаване.

Интерес в случая представлява и картината за разпределение на членовете по вид:¹

- еднолични търговци – 121 (19,3%);
- събирателни дружества – 23 (3,7%);
- дружества с ограничена отговорност – 147 (23,4%);
- еднолични дружества с ограничена отговорност – 118 (18,8%);
- акционерни дружества – 92 (14,6%);
- еднолични акционерни дружества – 62 (9,9%);
- клонове – 3 (0,5%);
- холдинги – 3 (0,5%);
- кооперации – 9 (1,4%);
- сдружения – 31 (5%);
- други – 19 (3%).

При анализа ясно се откроява преобладаващото присъствие на еднолични търговци, събирателните дружества, дружествата с ограничена отговорност и акционерните дружества, които държат дял от 86,7 % от целия членски състав. По отношение на формата на собственост данните за същия период са: 460 – частна собственост (73,2%); 124 – държавна и общинска собственост (19,7%); 44 – друга (7,1%).²

За да осигури ефективното обслужване на членовете си в условия на динамично променяща се икономическа среда, Палатата изгражда модерна вътрешна структура. В нея функционират няколко дирекции: „Европейска интеграция и европейски проекти“, „Бизнесцентър“, Бизнесуслуги, „Обслужване на членовете“, „СТС – София, асоцииран“. Други основни звена са: „Евро инфо център“, „Външноикономическо сътрудничество“, отдел „Консултации“, „Търговски регистър“, „Европейски проекти“, „Международни организации“, „Панаири и изложби“, „Икономически анализ и политика“, „Електронни и печатни издания“, „Булпро“, а също и отделите: „Връзки с РТПП“, „Връзки с БСУ съвети“, „Привличане на членове“.

Важна предпоставка за активно и резултатно участие на Палатата в процесите, протичащи през преходния период, е осъществяването под различни форми на диалог и партньорство с държавата чрез нейните публично-частни органи. В началото, през 1990 г., те са само три, през 2004 г. БТПП взема участие със свои представители в 95 органа, а през 2009 г. – в 242 комисии, съвети, работни групи, консултативни групи и др.³ Сред тях са: Съвет за икономически растеж към Министерски съвет; Икономически и социален съвет; Национален съвет за тристранно сътрудничество; Надзорен съвет на НОИ; Управителен съвет на Националната агенция за професионално обучение; Управителен съвет на Социално-инвестиционен фонд; Консултативен бизнес съвет към Столична община; Надзорен съвет на Националния институт за помирение и арбитраж; Надзорен съвет на фонд „Гарантиране вземанията на работниците при несъстоятелност на работодателя“; Общо събрание на

¹ Пак там.

² Пак там.

³ Българска търговско-промишлена палата /1989 – 2009/, С. 2009, с. 20.

Националната здравно-осигурителна каса; Комитети за наблюдение към седемте оперативни програми и националната стратегическа референтна рамка; Обществен съвет за контрол при разходване на европейските средства към вицепремиера по европейските фондове; Антикризисен съвет към министър-председателя на Република България др.¹

Трябва да се подчертае значението на инициативата за създаване на Съвета за икономически растеж към министър-председателя. Неговата работа изиграва съществена роля в процеса на подготовката за присъединяването на България към ЕС. Министрите – заедно с представители на работодателските организации, ежеседмично обсъждат и коментират най-важните въпроси, свързани с икономическата среда и развитието на българския бизнес. На една от срещите през 2009 г. е направено предложение от БСК и АИКБ този Съвет да прерасне в кризисен Консултативен съвет, като идеята е лансирана от БТПП още през м. октомври 2008 г. и е публикувана на страниците на в. „Икономически новини“.

Представителството на БТПП в структурите на изграждащата се нова национална административно-държавна системата я превръща и сега в желан делови партньор на държавата, както в предшестващите исторически периоди. Формирани са многобройни работни групи, които обсъждат и подготвят десетки нормативни документи (конституционни, международни, закони, подзаконови, стратегии, програми, планове и пр.). Експерти от Палатата участват в решаването на многобройни конкретни въпроси в областта на: външнотърговската политика, арбитража при разрешаването на възникнали спорове, създаването на социално-инвестиционен фонд, лицензирането на митнически агенти, данъчния и осигурителен режим, трудово-правните отношения и насърчаването на заетостта, малките и средните предприятия, регулативните режими, последиците от несъстоятелността, условията и процедурите при усвояването на средствата по оперативните програми и др.

Една от насоките на работа е установената практика да се извършват анкетни запитвания до членовете на БТПП и последващо изготвяне на анализи. Последните направени анкети се отнасят до: анализ на образованието и готовността на специалистите; тримесечното заплащане на електроенергията – за или против; размера на компенсациите от плоския данък; качеството на услугите, предоставяни от Агенцията по вписванията; основни принципи за разпределение на участията в проекти в системата на БТПП (за РТПП); препоръчителния индекс на нарастване на работните заплати; проблемите пред бизнеса; бюджетната прогноза 2009; законодателните промени за ограничаване на размера на плащанията в брой като средство за превенция и противодействие на корупцията; проучване на бизнесклимата. По тези въпроси през 2008 г. са анкетирани общо 1302 фирми.²

През 2000 г. БТПП създава нов оперативен орган – Съвет на браншовите организации. Целта е да се повиши ролята и значението на браншовите организации при решаването на отраслови проблеми и влиянието им върху членската маса. В Съвета

¹ Отчет на Управителния съвет за дейността на Българската търговско-промишлена палата (1999–2003 г.), Участие на БТПП в държавни и обществени организации.

² Отчет на Изпълнителния съвет за дейността на Българската търговско-промишлена палата през 2008 г., с. 7.

членуват десетки организации от различни браншове, които към април 2009 г. са общо 93.¹ Редовно се организират кръгли маси, където съвместно се разискват актуални въпроси, оформят се общи решения и мнения, изработват се становища за преодоляване на съществуващите проблеми. Тематичният кръг обхваща: данъчен режим, администрация, законодателство, евроинтеграция и др.

Някои от браншовите организации проявяват по-голяма активност и имат принос за развитието както на своите сфери на работа, така също и за икономиката ни като цяло. Сред тях са: Асоциацията по управление на проектите; Браншовата камара на индустриалните хлебари и сладкари; Националната браншова стопанска камара на търговците дистрибутори на лекарствени средства и медико-санитарни и билкови препарати; Националното сдружение „Здраве и красота“; Асоциацията на млекопреработвателите; Асоциацията на туристическите агенции; Националният институт по туризъм; Съюзът на занаятчийските сдружения; Асоциацията за изолации в строителството; Браншовата камара на дървопреработващата и мебелна промишленост; Асоциацията на месопреработвателите; Националната асоциация на фирмите за търговска сигурност и охрана; Асоциацията на рекламните агенти; Националната камара за мода; Българската предприемаческа камара; Националното сдружение за недвижими имоти; Асоциацията на износителите на облекло и текстил; Националният браншови пчеларски съюз; Камарата на електротехниката; Съюзът на работодателите в системата на народната просвета; Асоциацията на корабните брокери и агенти; Съюзът на частните строители; Браншовият съюз на кожарската кожухарската, обувната и галантерийната промишленост; Съюзът за митническо и външнотърговско обслужване; Асоциацията на фермерите; Сдружението на фирмите за хранително машиностроене; Съюзът на счетоводните къщи; Националното сдружение на занаятчиите часовникари „Подем“; Браншовият съюз на производителите на текстил.

През 1994 г. БТПП инициира и заедно с регионалните палати приема първия Кодекс по етика в стопанската дейност в България. Този пример е последван и от браншовите и организации и сдружения на българския бизнес.

Още в началото на прехода към пазарна икономика БТПП стартира активно и своя стопанска дейност. Това се налага, за да бъде гарантирана самоиздръжката, финансовата стабилност на изграждащата се палатска система, както и за да бъдат реализирани редица инициативи от вътрешен и международен характер. За успешното разгръщане на собствената стопанска дейност принос има ръководството, притежаващо мениджърски умения и преди всичко грижата на добър стопанин.

През февруари 1991 г. БТПП създава своето първо дружество за стопанска дейност – „Везни“ ЕООД, с предмет на дейност издателство, полиграфия и реклама. Палатата създава през 1996 г. и „Българо-баварски център за управление на качеството“ ЕООД /ББЦУК/ за консултации по внедряване системите за управление на качеството. Първоначално това е звено към БТПП, но впоследствие се обособява като нейно ЕООД. Центърът започва развитието си с обучение по внедряване на системи за управление на качеството ISO 9000. В резултат на тази инициатива са обучени спе-

¹ Българска търговско-промишлена палата..., с. 182-185.

циалисти, които стават сътрудници на центъра в областта на консултациите по ISO 9000 и ISO 14 000, разработване, внедряване, одитиране и поддържане на системи за управление на качеството. Стремехът е да се подпомогнат фирмите да подобрят и модернизират дейността си.

Въпреки направените усилия Палатата не получи реституиране на имотите, принадлежащи на камарите преди 1948 г. Но БТПП съумя многократно да увеличи своето имущество: през 1990 г. тя разполага с 1011 кв.м. офисна площ, която през 2004 г. е увеличена на 2600 кв.м., в това число 1600 кв.м. закупена от нея собственост, намираща се на ул. "Искър" 9. Новата сграда бе открита тържествено по случай нейната 110-та годишнина. На събитието присъства и президентът на България Георги Първанов. Новата сграда е и офис, а и част от веригата такива офиси на Световния търговски център, чийто дългогодишен член е БТПП. Същевременно БТПП съдейства и на регионалните палати да придобият офисни помещения, като им предоставя средства под формата на заеми. Постиганията по отношение на материалната база имат още по-голяма стойност, ако се припомнят загубите в резултат от отнемането на имоти, каквито са тези на дружествата Булгарреклама, Булгарконтрола, Международен пловдивски панаир и др.

За повече от столетие от създаването на ТИК в края на XIX в. до днешния динамичен XXI в. информационната дейност е основен приоритет за БТПП. През всеки от периодите в нейното развитие тя разполага със специализирани служби. Те променят облика си в структурно отношение, съдържанието и обхвата на работата. Това е съобразено със собствените кадрови и финансови възможности, но преди всичко с изискванията на историческия момент и обществените нужди. Трайни и винаги ценни обаче остават стремехът и усилията БТПП да е сред първите, които събират, обработват и предоставят на своите членове специализирана информация, текущи новини, упътвания, препоръки от най-разнообразно естество.

В началото на 90-те години е закупена първата информационна система за водене на търговския регистър – L Base. Така БТПП става първата организация в България, която разполага с информационна система за поддържане на търговски регистър, а това е и първият електронен регистър у нас. През 1995 г. е регламентирано изграждането на регистър ЕКПОУ, впоследствие БУЛСТАТ. През 1999 г. е дадена публичност на регистъра чрез Интернет. Друга новост е също информационната програма за въвеждане на спесимените от подписите на представители на фирмите. Тя е уникална за страната, даваща възможност за сравняване и проверка на достоверността им.

От 2007 г. стартира новата информационна система на Търговския регистър в София и РТПП, а в началото на следващата година е пусната за ползване и публичната ѝ част. Предимствата на последната система са безспорни. Тя дава възможност за бързо „on-line“ обслужване по регистрации, предлагайки унифицирани образци на формуляри и с електронен подпис, а английската версия може да се ползва и от чужденци. През 2008 г. стартира служебна актуализация на данните от Търговския регистър в АВ. Към момента е извършена проверка на около 7000 фирми. Така всичко, за което фирмите полагат усилия и искат като регистрация, е осъществено – тя е прозрачна, бърза, опростена, с достъпен пълен набор от документи, ползвани по електронен път, с което са спестени „съртесения“, така както в държавния регистър. Към 31 декември

2008 г. в Търговския регистър на Палатата са регистрирани 50 083 правни субекти, от които: 20 655 еднолични търговци и 29 428 юридически лица.¹

Единният доброволен търговски регистър на БТПП е авторитетен и нови фирми продължават да се включват в него. Това има своето обяснение. Палатата постига целите, които си е поставила – да поддържа модерен единен електронен регистър, отговарящ на нарасналите нужди на бизнеса за бърза, надеждна и опростена процедура за регистрация и улесняване стопанската дейност на предприемачите чрез издаване и заверка на документи на български и чужди езици. Значението на системата трябва да се оценява и от гледна точка на ползването ѝ от чуждестранни партньори и институции при реализиране на контактите им с представители на нашия бизнес.

Отдел „Консултации“ има особено важно значение както във вътрешната структура на БТПП, така също и за българския бизнес. Той предоставя разнообразни консултации, актуална икономическа информация и преводи за български и чуждестранни физически и юридически лица. От тесния кръг на правните консултации постепенно се преминава към консултации и информация по различни въпроси и проблеми, които през последните години фактически обхващат всички сфери на стопанския живот.

Основна цел на екипа в отдел „Консултации“ е да помага на своите клиенти да вземат най-сполучливото решение. Това става въз основа на обективността, тъй като консултантите съчетават професионализъм и основно познаване на нормативни актове, вътрешния и международен пазар. Обединени са усилията на компетентни специалисти и експерти, които работят при строго спазване на търговската етика. Утвърдено е сътрудничество с реномирани консултантски фирми от страната и чужбина.

Предлагането на преводачески услуги започва през 1993 г. Първоначално на клиентите се предлага превод само на решенията за вписване на предприемачите в търговския регистър при БТПП. През същата година се подписва договор с дирекция „Консулски отношения“ при МВнР за извършване на официални преводи.

При предоставяне на преводаческите услуги е организирано комплексно обслужване на клиентите. Извършват се всички видове предварителни заверки на частни и фирмени документи; превод; легализация, вкл. в консулските отдели на чуждестранните мисии в страната; предаване на готовите документи лично или куриерска доставка в страната и чужбина. Екипът от преводачи (повече от 400) е с висока квалификация и богат опит. Предлагат се преводи на 20 езика, включително и по електронна поща.

Услугата се предлага и в регионалните палати, като са привлечени преводачи от съответните региони. Организацията при обслужване на клиентите, особено от страната, дава възможност за пестене на време и средства. Броят на редовните клиенти, ползващи преводаческите услуги, се увеличава всяка година, като преобладаващата част от тях участват в обявени международни търгове и конкурси.

През 1993 г. клиентите, ползвали преводаческите услуги, са били 75, а само за 2008 г. те са 7695 (общ брой обслужени клиенти за периода – 37560).² Тази дейност

¹ Отчет на Изпълнителния съвет за дейността на Българската търговско-промишлена палата през 2008 г. Отдел „Търговски регистър и преки членове на Палатата“

² Отчет на Изпълнителния съвет за дейността на Българската търговско-промишлена палата през 2008 г., с. 32. Вж. другите отчети на Изпълнителния съвет на БТПП.

е поставена в изключително сериозна конкурентна среда, като се има предвид, че фирмите, подписали договори за официални преводи, са повече от 1150.

Консултантските и преводаческите услуги, предлагани от специализирания отдел при БТПП, са сертифицирани по ISO 9001 от 2005 г. Услугите се предлагат при пълна прозрачност и коректно обслужване. За удобство на клиентите всички извършвани услуги и съответните цени са в интернет-страницата на БТПП с възможност и за on-line поръчка.

За информационната обезпеченост на членове се издава специализирания орган в. „Инфобизнес“. От 1995 г. той излиза и на английски език като месечно издание. През 1998 г. стартира също електронния вариант на вестника, който освен на български може да се ползва и на английски език. Това начинание е особено ценно поради бързия и лесен достъп за читателите, но също така се гарантира запазване на информацията в електронен архив.

Основни теми на изданието са: дейността на Палатата – предстоящи инициативи, срещи делегации, мероприятия; становища по икономически въпроси от национално значение; участие на Палатата в деловия живот – във вътрешен и международен план; оперативни програми и възможности за включване – основни регламенти и работни документи; търговско-икономически профили по страни; коментари по правни, данъчни и митнически въпроси; оферти от чужбина и страната за търсене, предлагане, коопериране и други форми на сътрудничество; новини от регионалните палати и браншовите организации; съобщения за предстоящи международни търгове и конкурси; коментари на нови нормативни актове в стопанската сфера; промени във външнотърговските и митнически режими на приоритетни партньори; съобщения за предстоящи панаири, семинари и други събития в чужбина.

БТПП издава и каталог на износителите, обхващащ 6000 компании, производители и износители на български стоки. Друга полезна дейност е свързана с издаването на многобройни наръчници и ръководства за осъществяване на определени стопански дейности. Сред тях: „Ръководство за обучение по предприемачество“, „Ръководство за създаване на клъстер“, „Курс за обучение на мениджъри в семейния бизнес“, „Ръководство за работещите в туризма, проверка на умения и стандартизация на квалификацията“ и др. За периода 1989-2009 г. са издадени над 100 брошурни материали по различни въпроси: преминаване на границите, създаване и управление на компания, маркетинг, мениджмънт, европейски стандарти и пр. От 2004 г. издателската дейност на БТПП е сертифицирана по ISO 9001:2000.

Библиотеката на БТПП продължава участието си в общия процес на комплексно административно обслужване на представители на бизнеса в България и чужбина, утвърждавайки се като все по-известен, търсен и надежден посредник при осъществяване на обмен на бизнес информация. Приоритетни функции в дейността на Библиотека БТПП са информационно-консултантско обслужване на външни и вътрешни клиенти, обработка на пресата тематично и попълване на външно-търговски документи. Събран е книжен фонд по над 50 теми, касаещи международното и българското търговско право и икономика, впечатляващ е обемът на наличната литература – над 100 000 заглавия.¹

¹ Българска търговско-промишлена палата..., с.37.

Сравнително ново звено във вътрешната структура е Информационният център по електронна търговия (ИЦЕТ). През 2000-2003 г. голям успех за центъра е участието в проекта SEED (South Eastern European Digital Economy). С това БТПП има своя принос за по-нататъшното разпространение на резултатите от SEED, оценено високо от ревизорите към Европейската комисия. На БТПП се пада и честта да участва през 2003 г. в издаването на „Information Economy Report“ за страните от Балтика, Централна и Югоизточна Европа, както и за страните, членували по-рано в бившия Съветски съюз.¹

В приоритетите на Центъра е реализацията на проект LA MER, който отново е по линия на ЕК. Той има демонстрационен характер с цел въвеждане т. нар. „Public Key Infrastructure“ (Инфраструктура на публичните ключове) между фирмите и палатите на страните участнички. В тестовия период на проекта участват: България, Гърция, Кипър, Румъния, Турция, Дания, Холандия и Германия. Участието на ИЦЕТ в тези два проекта за толкова кратко време от своето съществуване е красноречиво доказателство за интереса на Европейските страни към развитието на Информационните технологии (ИТ) в България и доказва необходимостта от подобно звено в рамките на Палатата.

За първите години е осъществено информационно обслужване на над 3000 запитвания от членове на БТПП и други клиенти.² За консултации по специфични въпроси от електронната търговия се обръщат за помощ дори университети и гимназии, които се стремят по-пълноценно да представят новата материя пред своите студенти и ученици. Това допълнително стимулира Центъра да участва като компетентен орган в много от инициативите на Интернет-обществото в България, както и да представя Палатата на срещи и форуми с международно значение.

Интересът към дейността и услугите на Центъра се засилва поради увеличаването на електронните регистри и възможността за on-line достъп до тях, както и до административните услуги за гражданите и бизнеса. Друга причина за интереса е свързана с разширяването на достъпността до интернет комуникациите и увеличаването на запитванията по електронен път, възможностите за on-line плащане на данъци и такси, използвайки защитената комуникация, която осигурява инфраструктурата на Публичния ключ и издаването в Центъра удостоверения за електронен подпис Клас 3. Фирмите също проявяват подчертана заинтересованост поради тенденцията за създаване на интернет магазини и каталози с цел по-пълно представяне на дейността им в световната мрежа, за което Центъра ги подпомага и консултира със своевременна и актуална информация по получените запитвания.

През 1999 г. Европейската комисия избира БТПП за организация домакин на Евро инфо център – София (ЕИЦ – София), който е координатор на националната мрежа на Евро инфо центрове. Тя се състои от осем участници, шест от които са към търговско-промишлените палати в София, Пловдив, Стара Загора, Враца и Добрич и два в Русе и Сандански – към БАРДА центровете. Националната мрежа на ЕИЦ е част от международната мрежа, състояща се от над 300 ЕИЦ в цяла Ев-

¹ Отчет на Изпълнителния съвет за дейността на БТПП през 1999 – 2003..., с.25.

² Пак там.

ропа. Основната насока в дейността им е да предоставят информация на малките и средните предприятия. Тази ефективно функционираща информационна мрежа е утвърдена и се регламентира от дългосрочните програми за посочената категория предприятия.

Ролята на Инфо-центровете трябва да бъде оценявана в контекста на интеграционните процеси, тъй като те подпомагат изграждането и укрепването на връзките между малките и средните предприятия в Европа, запознават фирмите със съществуващите условия и предизвикателствата им, с реалните перспективи и преимущества, произтичащи от разширяването на ЕС. Същевременно тези центрове осигуряват и прозрачността на този процес.

Евро инфо център – София, с дейността и услугите си допълва и обогатява цялостния пакет от услуги, които БТПП предоставя на българските предприемачи. Подпомага прилагането на европейски методи и подходи, както и най-добрите европейски практики при решаването на проблемите, с които се сблъскват българските производители и износители в процеса на приобщаването им към европейския пазар. Предоставяните услуги по линия на ЕИЦ са:

Информация и консултации относно оперативните програми за усвояване на структурните фондове и възможности за кандидатстване, търговска политика на ЕС по отношение на трети страни, възможностите да открият фирми и страните на ЕС, законодателство на ЕС, програми и инструменти на ЕС за подпомагане на малките и средните предприятия, 7-ма Рамкова програма на ЕС за научни изследвания, технологично развитие и иновации;

- Участие в координационни съвещания и работни срещи на националната мрежа на ЕИЦ;
- Координиране издаването на месечен електронен бюлетин „Иновации“ в рамките на консорциума.
- Услуги по линия на ЕИЦ се предоставят и на чужди фирми за:
- Възможности за започване на бизнес в България – учредяване на дружества, откриване на клонове и т.н.;
- Възможностите да участват в усвояването на структурните фондове;
- българското законодателство;
- влизане в сила на европейско законодателство.

БТПП работи и по европейски проекти с целева група малките и средните предприятия:

- Проект IMPACT – BSP
- Организиране на обучение на одитори от България, Хърватска и Румъния;
- Одитиране на български фирми по съотнесимост между българското и европейското законодателство;
- Издаване на справочник „Как да правим бизнес в ЕС“;
- Проект Break Gender Stereotypes – PROGRESS
- Организиране на 3 семинара по въпросите на равенство между половете;
- Проект CHANGE – IEE;
- Проект PEAKCS – CIP;
- Проект ISEE – South East Europe;

- Проект ITTERIMPLEMENT – ИЕЕ и др.¹

През 2008 г. БТПП стана един от домакините на Enterprise Europe Network – България. Enterprise Europe Network е най-голямата информационно-консултантска мрежа в света, създадена да подпомага малките и средните предприятия в развитието на техния иновативен потенциал и своевременно да ги информира за политиките на Европейската комисия, насочени към бизнеса.

За периода 1999-2008 г. БТПП е предоставяла около 10000 консултации годишно на българските фирми по оперативните програми за усвояване на средства от структурните фондове на ЕС: по 5, 6 и 7-ма Рамкова програма за научни изследвания, технологично развитие и иновации, информация относно търговската политика на ЕС към трети страни, както и информация относно европейски стандарти, търговски марки, данъчни и митнически режими на ЕС.²

За същия период палатата е подпомагала чуждестранни фирми, предоставяйки средногодишно около 7000 консултации, свързани със започването на бизнес в България, българското законодателство и бизнес партньорството с български фирми.

Особена роля изиграва дейността на Евроклуба към БТПП, създаден през 2000 година. Евроклубът отразява консенсуса на обществото за присъединяването на България към ЕС, събирайки заедно дипломати, представители на бизнеса и журналисти. Клубът е уникален инструмент за запознаване на бизнес общността с предизвикателствата и възможностите пред малките и средните предприятия, както и надеждно средство за обратна връзка от бизнеса към ЕК. Неформалните дискусии на срещите на Евроклуба (повече от 50 за периода) допринесоха за ценна обмяна на опит и идеи по актуални въпроси, както и за отстраняване на бариерите пред предприемачите.

От 2003 г. Евроклубът е член на Международната мрежа на европейските клубове и дейността му е финансирана от **УниКредит Булбанк**.

Enterprise Europe Network при БТПП осигури активно съдействие при разработването на проектни предложения и участие в европейски проекти с целева група малки и средни предприятия.

Принадлежността на БТПП към мрежата предоставя на членовете ѝ възможност за обучение и съдействие за участие в проекти, свързани с енергийната ефективност, околната среда и възобновяемите източници на енергия, иновациите и технологичния трансфер, СЕ маркирането и интелектуалната собственост.

През есента на 2001 г. е подписан договор за стратегическо сътрудничество с Информационно обслужване АД. На 25. 05. 2003 г. двете страни подписват допълнително споразумение към договора за услугата електронен подпис. На следващата година БТПП създава Информационен център за електронна търговия, който консултира и предоставя електронен подпис на фирмите.

Друго много важно звено е Арбитражния съд (АС) при Палатата. Това е доброволна юрисдикция, която се сезира от страни, между които е подписано арбитражно споразумение. Той действа по процедурни правила, регламентирани от Правилник

¹ Отчет на Изпълнителния съвет за дейността на Българската търговско-промишлена палата през 2008 г.

² Пак там; Отчет на Изпълнителния съвет за дейността на Българската търговско-промишлена палата за 1999 – 2003 и др.

на Арбитражния съд при БТПП. АС представлява правораздавателна институция, съществуваща успоредно с държавната съдебна система. Затова и решенията на доброволния арбитраж не подлежат на съдебен контрол, включително и чрез извънредните надзорни производства.

И на съвременния етап, както в продължение на половин столетие, АС към БТПП осъществява дейност по решаване на спорове между български и чуждестранни предприятия. Разрешават се граждански спорове, независимо от седалището или местожителството, и спорове за попълване на празнини в договори или приспособяването им към нововъзникнали обстоятелства. Предмет на арбитраж не могат да бъдат спорове за вещни права или владение върху недвижим имот, или права по трудови правоотношения. АС разглежда посочените спорове, ако те са му възложени с арбитражно споразумение по силата на международен договор. Страните участват в конституирането на решаващия орган чрез избора на арбитрите. В листата на арбитрите на АС са включени освен изтъкнати български юристи, още и арбитри чужденци. За десетгодишен период в АС са разгледани 833 международни и 2562 вътрешни арбитражни дела. От тях 60% са приключени в кратки срокове.¹ Арбитражната процедура е сертифицирана по ISO 9001:2000 през 2004 година.

От 1999 г. в рамките на АС се осъществява и дейност по помирение. БТПП съдейства и за извънарбитражно уреждане на спорове между фирми. През периода 1993-2008 г. са образувани 480 преписки за съдействие.² След влизане на Закон за медиацията (края на 2004 г.) тази дейност преминава към Центъра по медиация при БТПП. Процедурата на преписки за съдействие се прилага в случаи, когато не може да се постигне съгласие на страните за медиация.

В своята многообхватна ежедневна дейност Палатата продължава да е инициатор и активен организатор на десетки изложби и панаири у нас и в чужбина. В условията на пазарна икономика и на засилена конкуренция тази дейност е особено полезна за българските производители и фирми. Сред някои от последните панаири и специализирани изложения са: Коледен базар, „Секюрити“, „Мебел – пролет“, „Интернет фиеста“, „Интертекстил – пролет“, „Експо музика“, „Мебел – есен“, „Интертекстил – есен“, „Произведено в България“, набиране на изложители за изданията на Пловдивския международен панаир и т.н.

Наред с дейността в страната със същия размах Палатата разгръща инициативите си, постига многобройни резултати и в международното поле. Тази насока винаги е била и остава сред нейните приоритети. През последните две десетилетия обаче проявите придобиват нови измерения и съдържание, които са с историческа важност и значимост за българския бизнес, за съвременна България и нашето бъдеще. Работата се развива поетапно, в зависимост от тенденциите в международния живот, както и от промяната в статута на нашата страна като асоцииран член, кандидат член и пълен член на ЕС.

Утвърдените приоритети в международен план са:

1. Насърчаване и защита на производството.

¹ Българската търговско-промишлена палата..., с.43-45. Арбитражен съд при БТПП (АС при БТПП).

² Отчет на Изпълнителния съвет за дейността на Българската търговско-промишлена палата през 1999-2003; Отчет на Изпълнителния съвет за дейността на Българската търговско-промишлена палата за 2008 г.

2. Защита на малкия и средния бизнес.
3. Приемане и утвърждаване на мерки за разширяване на българския износ и опростяване на процедурите.
4. Привличане на чуждестранни инвестиции.
5. Подкрепа на приватизационния процес.
6. Съдействие за провеждането на законодателната реформа в посока на изграждане на благоприятен инвестиционен климат и хармонизиране на българското законодателство с европейското.
7. Развитие на процеса по създаване на трудов пазар и участие в тристранното сътрудничество.
8. Съдействие за разширяване на международните контакти.¹

Още през 1991 г. БТПП създава международни връзки, съобразно новите цели и насоки, с държави и организации, изпреварвайки в началото на преходния период правителствената дейност в отделни области. По този начин Палатата има възможността да окаже най-активно сътрудничество и да подпомогне създаването на такива контакти на правителствено равнище. Този факт не е случаен, напротив, той е най-естественият и логичен резултат от дългогодишни и трайно установени връзки със сродни организации, асоциации, дружества и пр. от Европа и цял свят. Палатата има натрупан солиден опит, кадрови ресурс от висококвалифицирани специалисти, тя е институция със свое лице и отдавна позната в чужбина, ползва се с доверието и взаимността на своите партньори. Всичко това се оказва един истински капитал, който придобива особена важност за по-нататъшното развитие не само за Палатата, но и за цялото общество.

Така например БТПП съдейства за установяване на бизнес контакти между наши фирми и такива от Израел, ЮАР и пр., много преди постигането на официални между-правителствени споразумения с тези държави. В началния период на българския преход трябва да се отбележи още, че през 1991 г. Палатата става член и представител на Европейската асоциация за стандартно кодиране на стоките (EAN International).

Произтичащите от това ангажименти и отговорност се отнасят до приложението и развитието на системата EAN/UCC в страната. Тази система представлява множество от международно признати стандарти за идентификация на търговски и логистични единици, маркирането им с баркод и електронен обмен на данни. EAN България определя фирмени префикси EAN на нашите фирми; провежда обучение и консултации по търговското кодиране и маркиране; предоставя информация за стандартите по системата; извършва генериране на баркодове и изработка на филмови оригинали; издава периодичен бюлетин EAN; представя интересите на своите членове пред EAN International.

През първата година на членството броят на регистрираните фирми, получили фирмен префикс, е сравнително малък – 11. През следващите години той непрекъснато нараства, като съществен фактор за рязкото увеличаване на броя на членовете в България е появата на търговските вериги като Метро, Била, Бриколаж, Практикер и др. Първоначално EAN България разполага с ограничен персонал и изпълнява ограничени функции, като основната дейност е регистрация на нови членове и пре-

¹ Отчетен доклад на Управителния съвет пред членовете на 29-то Редовно общо събрание на Българската търговско-промишлена палата м. юли 1999 г.

доставяне на номера EAN-8. Впоследствие дейността започва да се разширява, като включва генериране и верификация на баркодове. Това става възможно след закупуване на съответната техника и софтуер. Започва издаването на бюлетин EAN, целящ да информира за продуктите и приложенията на стандартите на EAN International. През 2001 г. броят на членовете възлиза на 1476.

След подписване на меморандум за съгласие между БТПП и GS1 (2005 г.) звеното EAN България се трансформира в „Съвет GS1-България“ към БТПП. GS1 е водеща международна организация, която разработва и внедрява глобални стандарти и решения. Целта е да се повиши ефективността и прозрачността по веригите за търсене и предлагане в различни отрасли в света. Стандартите на системата GS1 са най-широко използваните за веригата на снабдяване в цял свят.

С промяната на статута дейността на Съвет GS1-България значително се активизира: изградена е собствена страница в Интернет; изготвен е нов софтуер за поддържане на базата от данни за членовете с доста разширени функции и възможности за търсене; ежедневно се обновява информацията в каталога на членовете на GS1 България и се зарежда информация за световния каталог на членовете на GS1 – GEPiR.

Повишава се качеството и бързината на обслужване на членовете. Издадени са правилници, ръководства, специализирани бюлетини както на книжен, така и на електронен носител. При появяването на нови материали по различните теми се подготвят специализирани издания или се включват в темите на обучение и така информацията става достъпна за всички потребители на стандартите GS1 в България. Редовно се провеждат семинари за обучение и запознаване на производители и търговци със стандартите GS1, както и за повишаване квалификацията на вече регистрираните фирми по приложение на тези стандарти.

Броят на даваните консултации на място, по телефона, по и-мейл достига 3000 годишно. В края на 2008 година броят на членовете на GS1 България е 3543.¹ Във връзка с нарастващото приложение на EDI (електронен обмен на данни по стандартите EANCOM и XML на Системата GS1) през 2006 година е създадена EDI потребителска група, чиято цел е да въведе единен подход при внедряването на EDI и приемането на национални конвенции за приложението на EANCOM. Със своята дейност Съвет GS1 създава условия, въпреки конкуренцията, на една маса да седнат конкурентни търговски фирми и производители и да обсъждат въпроси от общ интерес с цел оптимизиране на процесите.

EDI-стандартите значително повишават точността на данните и ускоряват тяхната обработка, като напълно автоматизират обмена на бизнес документи (заявки, фактури, плащания и други) между търговските партньори, където и да се намират те. Във връзка с непрекъснато разширяващото се приложение на EDI у нас беше подготовено законодателно предложение за промяна в закона за ДДС, с която за електронните фактури, изпращани чрез EDI, да отпадне изискването за електронен подпис. Това предложение имаше за цел да улесни приложението на електронния обмен на данни и се базираше на опцията, залегнала в DIRECTIVE 2001/115/EC и свързана с гаран-

¹ Отчет на Изпълнителния съвет за дейността на Българската търговско-промишлена палата за 2008 г., с.34 и сл.

тиране на автентичността на фактурите, изпращани по електронен път. Тази промяна бе направена от НС, публикувана в ДВ бр. 106/12.12.2008 г. и влиза в сила от 2009 г. Електронният обмен на данни в България, в съответствие с изискванията на Commission Recommendation 1994/820/EC of 19 October 1994, се базира на стандарта на GS1 EANCOM, който по същество е подмножество на UN/EDIFACT.¹

Поради своята способност да предлага глобална, уникална идентификация на търговски единици, амбалаж, логистични единици, фирми и локации системата GS1 е особено подходяща за целите на проследяването. За да развие по-нататък възможностите си за подпомагане на потребителите, бизнеса и правителствата по цял свят, GS1 дефинира проследяването като бизнес процес и предложи глобален стандарт за проследяване, който свързва процеса с технологиите, с които се реализира, и съответните инструменти на системата. За да запознае фирмите в България с възможностите на този стандарт, през 2006 г. GS1 България издаде специализиран бюлетин по тази тема, а през 2007 г. се проведе семинар по същата тема и бе изготвен CD с презентациите от семинара и с други материали, свързани с проследяването.

Във връзка с нарастване на приложението на радиочестотната идентификация при оптимизиране на производствения процес, управлението на складове и дистрибуцията, GS1 разработва стандарти, свързани с Електронен код на продуктите (Electronic Product Code – EPC) и архитектурата, респ. инфраструктурата, необходими за събиране, съхраняване и предоставяне на информация, свързана с маркираните посредством EPC обекти. EPC е дефиниран така, че да използва глобални идентификатори, както и съществуващата система от идентификационни номера на Системата GS1. Приложенията на тази технология съдържат потенциал за осигуряване на безопасност при проследяване на хранителни продукти и борба с фалшификациите, удобство при обслужване на касите в търговията на дребно и управлението на складове, надежност при обработка – напр. на багажа на летищата. С цел да запознае българския потребител с тези стандарти и с методиката за внедряване на EPC, Съвет GS1 България изготви специализиран бюлетин по темата и обучава своя персонал, за да може да предоставя квалифицирани консултации на заинтересованите от тази технология.

По отношение на регистрацията и членството съществуват ясни правила. Съветът работи съвместно с търговските вериги за контрол върху използването на нелегитимни идентификационни номера и защита интегритета на системата. GS1 България покрива всички регламентирани от GS1 базисни услуги. В близък план усилията на Съвета са насочени към разширяване на приложението на електронния обмен на данни, както консултации и обучения с цел подготовка за приложенията на новата символика GS1 DataBar и на Електронния код на продуктите – EPC. Използването на системата от стандарти GS1 е доброволно. Тя дава редица предимства при оптимизиране на процесите вътре в предприятията и по веригата на снабдяване в международен план и се е утвърдила като най-масово използваната по целия свят.

Интензивността, широтата и размахът на международната дейност на БТПП бележат възходяща линия, особено в периода 2000-2007 г. Безспорно доказателство за придобитата и утвърдена нова роля е нейното участие под различна форма в най-вли-

¹ Пак там.

ятелните и престижни международни организации. Постигнатите резултати определено могат да се оценяват като принос в съвременното развитие на България.

Организациите, в които членува БТПП, са: Асоциацията на европейските търговско-промишлени палати (ЕВРОПАЛАТИ или ЕТР) – Брюксел; Международната търговска камара – Париж; Международната организация на труда (МОТ) и Международната организация на работодателите (МОР); Асоциацията на световните търговски центрове (АСТЦ). От международните организации с регионално значение следва да посочим: Централноевропейската инициатива (ЦЕИ); Инициативата за сътрудничество в Югоизточна Европа (СЕС); Асоциацията на Балканските търговско-промишлени палати; Съвета на деловите среди на Организацията за черноморско икономическо сътрудничество (ОЧИС).

Палатата става неразделна част от живота на тези институции, внася свой дял в работата им и по този начин остава в ритъма и динамиката на промените. Представителите на БТПП участват в редовните заседания, в общи събрания, конгреси, работни групи, международни конференции, икономически форуми, делови срещи. Списъкът на всички участия, който може да се види в отчетите на ръководството на Палатата, наистина е впечатляващ както по брой, така и по обхват и характер на обсъжданите теми, по многообразието на задачите, поставяни за изпълнение.

През 1992 г. БТПП възстановява членството си в Международната търговска камара (МТК) – Париж. Това е една от най-престижните международни неправителствени организации, която има столетна история. В последните 20 години нейната роля нараства значително, затова и присъединяването на нашата Палата придобива особена важност. Дейността на МТК е многообразна, но сега основните усилия са насочени към стандартизиране на международните правила, определящи рамките на легитимните взаимоотношения в световната търговска практика, т. е. за опростяване и облекчаване на процедурите. МТК изработва правила за разпределяне на задълженията при търговските сделки, които се превръщат в най-широко използваната и общопризната система в света. Само за периода 2001/2003 г. БТПП активно участва в работните групи на МТК по: наземен транспорт, арбитраж, работа на системата АТА карнети, в изработването на становища във връзка с проекти за рекомендации и ратификации на конвенции; БТПП актуализира страницата си в World Chamber Network и пр.¹

Асоциацията на европейските търговско-промишлени палати (Европалати – създадена през 1958 г.) днес представлява европейска мрежа, включваща 45 национални и 2000 регионални и местни палати с повече от 19 млн. фирми. БТПП кандидатства за член-кореспондент, защото възможностите съгласно устава на Европалати за страни, незапочнали преговорния процес, е такъв и е приета през октомври 2004 г. Нещо повече, присъединяването на нашата Палата към Европалати става няколко месеца по-рано – преди началото на преговорите за асоциирането на България към ЕС. Това е признание за БТПП и нейните усилия да подпомогне българските фирми в адаптирането им към новите условия в страната, за излизането им на международните пазари и отварянето на нови перспективи в тяхното развитие.

¹ Отчет на Изпълнителния съвет за дейността на БТПП през 2008 г. (&. Участие в дейността на международни организации).

От друга страна, участието на Палатата в тази престижна международна организация открива нов простор за собствените ѝ възможности да въздейства по-ефективно върху процесите, свързани със създаването на предвидима икономическа среда у нас, за мобилността на бизнеса, възприемането на иновациите, трансфера на фирмите на външните пазари и пр. Това е в пълно съответствие с целите, които има Европалати – да се подпомага и да се предоставят услуги на бизнеса от всички сфери. В тези рамки БТПП продължава да изпълнява ролята си на двигател на промените, като работи за предоставянето на широк достъп на нашите производители и търговци до проекти и програми, включени в дейността на Европалати.

Едно от последните големи събития, организирано по линия на Асоциацията на европейските палати, е създаването на Европейския парламент на предприятията (ЕПП – 2008 г., в Брюксел). Българският бизнес също бе представен на форума и взе участие в дискусиите. Обсъдиха се темите: бизнес без бариери, енергия и околна среда, пазар на труда и предприемачество, актуалната финансова криза. Участниците в ЕПП се включиха и в международната конференция „Европейският бизнес в една глобална икономика – конкуренция или сътрудничество“, проведена по същото време в Брюксел.

БТПП активно работи по съвместни проекти с ЕТР – Executive Training Programme for Japan and Korea. В резултат 3-ма представители на български фирми бяха одобрени за участие в ЕТР – Япония през 2009-2010 г. През февруари 2008 г. успешно бе приключен и проекта Women ON BOARD of Local Development.¹

Работата на БТПП по линия на сътрудничеството с Европалати продължава да протича в установените параметри: редовно участие в нейните срещи, форуми и инициативи; извършване на периодични проучвания, като събраната информация за състоянието и тенденциите на бизнес климата в страната се предоставя на европейските партньори.

От членството в посочените организации произтича едно важно направление в дейността на Палатата – издаването на сертификати за форсмажор. Тя има възможността да го прави в съответствие със съществуващата практика, а също в качеството си на независима организация, която е член на МТК – Париж, Европалати – Брюксел, както и на други международни институции и организации. Сертификатът за форсмажор е документ, който освобождава от отговорност за неизпълнение по търговски договор или при забавянето му, причинено от пожар, природни бедствия, аварии, войни, земетресения, правителствени забрани, стачки и пр. През периода 1993-2008 г. БТПП е издала 252 сертификата. Те са международно признати и се приемат като доказателство от международни арбитражни институции. По този начин се оказва ефективна помощ на фирмите, спестявайки им средства за изплащане на неустойки.

Специални усилия се полагат по отношение на регионалното сътрудничество. Това е израз на една целенасочена политика на БТПП за отстояване и издигане на нейната роля сред сродните институции в региона. Но това е също и отговор на държавните приоритети – България да бъде фактор за стабилност и устойчиво развитие на Балканите и в Югоизточна Европа.²

¹ Пак там.

² Вж.: Партньорство за европейска интеграция на Балканите, С., 2008

Приносът на Палатата е направен през 1994 г., когато по нейна инициатива се създава Асоциация на балканските палати (АВС). Наред с България членове са още и Албания, Босна и Херцеговина, Гърция, Кипър, Македония, Румъния, Сърбия, Черна Гора, Турция. Основните цели на Асоциацията са свързани с икономическото развитие на страните членки. Съвместната работа е посветена на важни задачи: развитие на сътрудничеството между бизнеса на Балканите; съдействие за либерализация на търговията в региона и подкрепа на структурните промени в балканските страни с оглед перспективата за присъединяване към ЕС; представяне на интересите на членовете на отделните палати пред международни организации; съвместно участие в програми на ЕС и други начинания; конкретни предложения до правителствата на балканските страни за подобряване и облекчаване на съществуващите административни, тарифни и нетарифни ограничения и процедури, свързани с реализирането на търговски сделки и плащанията по тях.

Регулярната дейност в рамките на Асоциацията на балканските палати се осъществява от формирани работни групи по направленията: търговско и индустриално сътрудничество; мрежа за бизнес информация; информация и маркетинг; законодателство в областта на бизнеса; финанси, банки и застраховки; транспорт; туризъм; европейска интеграция; стабилен растеж и пр.

Благодарение на усилията на БТПП България постига приключването на преговорите за свободна търговия с останалите балкански държави. По този начин и с усилията на останалите палати от АВС, чрез двустранни договори Балканите стават на практика зона за свободна търговия.

За мястото и ролята, които се отреждат на БТПП в рамките на АВС, достатъчно красноречиво говорят фактите. През декември 1995 г., на проведеното в Белград, второ Общо събрание на Асоциацията, Б. Божинов е избран за нейн председател. Следващите събрания са провеждани редовно съответно в Букурещ, Истанбул, Никозия, Тирана, Белград, Подгорица.

Само през периода 1999 – 2008 г. БТПП е взела участие в над 30 официални срещи, включително общи събрания на АВС в различни страни в зависимост от председателството. На тези срещи се обсъждат и подписват обръщения към правителствата за въвеждане на улеснения на търговията и подобряване на икономическото състояние на региона. През същия период, нашите представители оказват съдействие за подписването на 19 Споразумения за свободна търговия между страните, чиито ТПП са членове на АВС.

По линия на партньорския проект между Асоциацията на балканските търговски палати и Асоциацията на германските търговско-промишлени палати през годините са проведени над 25 семинара в страните членки на АВС, Балкански партенариат – 2003 година проведен в София, издадени 22 брошури на български и английски език.

И днес БТПП продължава участието си в дейностите, провеждани в рамките на Асоциацията на Балканските палати и съвместния проект АВС – DINK, който е във фаза на приключване. От последните по-значими събития може да се отбележи организирането на общ щанд на АВС на изложението Булмедика – Булдентал в София /13-16 май 2008 г./. Налице е засилване на отношенията на двустранна основа с палатите от АВС страните: Македония, Босна и Херцеговина, Турция, Албания.

Членството и участието на БТПП в МТК, Европалати и Асоциацията на балканските палати може да се определи като един от ключовите инструменти при изпълнение на посредническата мисия между различните представители на бизнеса и институциите на локално, национално и международно равнище. Целта и на трите вида международни организации на палатите, сред които е и БТПП, е обща и значима – решаване на проблемни сфери, създаване на предпоставки и условия за развитие на бизнеса в контекста на интеграционните процеси в ЕС и успешно излизане в широкото поле на глоболизиращата се световна икономика.

В горния контекст и по-специално за регионалните отношения, също важно значение има присъствието и участието на БТПП в рамките на Организацията за черноморско икономическо сътрудничество /ОЧИС, 1992 г./, към която се присъединява България.¹ Още при създаването на организацията нашата Палата има свой представител във формирания Съвет на деловите среди. Трябва да се подчертае значението от включването на БТПП в инициативите ОЧИС. То произтича от обстоятелството, че организацията се утвърждава като единствената институционализирана форма на сътрудничество между държавите от черноморския район, със свои органи и структури.

Основният работен механизъм е съставен от експертни работни групи по: търговия и икономическо развитие; банков и финансов сектор; комуникации; енергетика; транспорт; туризъм; наука и технологии; борба с организираната престъпност и пр. През 1997 г. е създадена и Асоциация на търговските палати от Черноморската зона. През следващата 1998 г. Палатата е един от организаторите и участниците в бизнес форум, проведен в София.

Към днешна дата България и Румъния вече са членове на ЕС и единствените негови черноморски държави. Освен това, заедно с Гърция, трите страни съставляват 65 % от територията, около 50 % от населението и над 35 % от произвеждания брутен продукт в Югоизточна Европа. Поради тези обстоятелства на тях се възлагат очаквания за още по-активна дейност, насочена към задълбочаване на сътрудничеството в рамките на ОЧИС и превръщането му в ефективен фактор за решаване на регионалните проблеми. Още повече, че между ОЧИС и ЕС е установен постоянен диалог на основата на приетата през 1999 г. „Платформа за сътрудничество“.

Именно в горния контекст може да се определи мястото и ролята на БТПП за подкрепа и съдействие със становища, мнения и конкретни предложения в качеството ѝ на член на Съвета на деловите среди към ОЧИС. По-важните инициативи и програми, по които се работи, са например: Трансграничният газов и петролен транспорт към Европа, Транспортният коридор Европа-Кавказ-Азия (ТРАСЕКА), Паневропейското транспортно пространство и Дунавско-Черноморските сили за бързо реагиране при екологични катастрофи.

Контакти и сътрудничество БТПП осъществява и в рамките на Централноевропейската инициатива (ЦЕИ). Тя е регионална междуправителствена организация за сътрудничество, консултации и обмяна на мнения, насочени към ускоряване на интеграцията и изграждане на единна Европа. След като преминава през различни фази

¹ Вж.: Сб. Новите измерения на сътрудничеството в Черноморския регион след присъединяването на България и Румъния към Европейския съюз, С., 2008.

(още като член на СИВ, наблюдател – през 1992 г., и асоциирана страна – 1994 г.), от 1996 г. България става пълноправен член на ЦЕИ. Общият брой на членуващи в нея държави е 18. От своя страна ЦЕИ поддържа контакти с различни международни организации и регионални формати във и извън Европа. Активно сътрудничи с ЕС, с който през 1996 г. установява специални отношения, поддържа отношения и със Съвета на Европа (СЕ), с ОЧИС, с Пакта за стабилност в Югоизточна Европа (ПСЮЕ) и др. В по-глобален план се осъществява сътрудничество с ООН и нейната Икономическа комисия за Европа (ИКЕ), с ОССЕ и пр.

В рамките на ЦЕИ, по-специално в икономическата област, действат два главни органа – Годишната конференция на председателите на търговско-промишлените палати и Секретариатът на годишната конференция на председателите на търговските палати на държавите-членки на Инициативата. Основният механизъм за сътрудничество се осъществява от работни групи с представители от членуващите страни. Те са по направления: транспорт; малки и средни предприятия; развитие на човешките ресурси и професионално обучение; информация и средства за масова информация; туризъм; енергетика; наука и технологии; култура и образование; въпроси на младежта; околна среда и пр.

През 2000 г. на форум в Будапеща, в който участва и Палатата, са разгледани няколко основни теми: перспективи за икономическото развитие на страните от ЦЕИ и ролята на ТПП; ролята на информационните технологии за дейността на ТПП; развитие на частния сектор – инвестиционни и финансови инструменти; инфраструктурно развитие и проекти; международни финансови институции и др. Събитие, което трябва да се отбележи тук, е връчената на БТПП Диплома за участие в изследването на най-добрите практики в страните от ЦЕИ.¹

И до днес Палатата продължава участието със свои представители в разнообразните форми на сътрудничество с държавите в рамките на ЦЕИ – консултанционни дейности, обсъждане, планиране, финансиране и реализиране на многостранни програми и проекти от национално и транснационално значение. България е една от държавите, която е в челото на класацията по брой представени и одобрени проекти в ЦЕИ, голяма част от които са изработени с прякото участие и на БТПП. През 2007 г. нашата страна поема председателството на ЦЕИ, както и поста Председател на Процеса за сътрудничество в ЮИЕ (ПСЮИЕ).

В съвременната биография на БТПП трябва да се отбележат и други значими факти. През 1998 г. БТПП става домакин и инициатор за учредяването на Асоциация на прокомитетите от Югоизточна Европа (SECIPRO). На срещата в София участват Ерхард Бусек – SECI координатор, Божидар Божинов – председател на БТПП, вице-премиерът Евгени Бакърджиев, посланикът на САЩ Ричард Шифтър, представители на прокомитетите на България, Хърватия, Гърция, Румъния, Македония, Турция, търговско-промишлената палата на Босна и Херцеговина.

Основните насоки в рамките на сътрудничеството са центрирани към последователно либерализиране на търговския режим, улесняване и развиване на стокообмена.

¹ Отчет на Управителния съвет за дейността на Българската търговско-промишлена палата през 1999-2003 г., с.5-9.

Конкретни усилия се полагат за изпълнение на проекта за улесняване на търговията и транспорта в Югоизточна Европа (TTFSE). Той е стартиран през 2001 г. на срещата в Белград. През 2004 г. в Лондон представители на прокомитетите, включително на БТПП, отново обсъждат актуални въпроси в областта на регионалните външнотърговски отношения, за първи път съвместно с EUROPRO.¹

Дълги години БТПП представя българските работодатели в Международната организация на работодателите (МОР). Понастоящем тя има 141 членуващи работодателски организации от 135 държави, сред тях е и Асоциацията на организациите на българските работодатели (АОБР). Дейността в днешно време и в близкото бъдеще е съсредоточена върху актуални въпроси в областта на: корпоративната социална отговорност, глобализацията, заетостта и предприемачеството, международните трудови стандарти, детския труд, социалната защита (социално осигуряване, безопасност и здравословни условия на труд), техническото сътрудничество, гарантиращо съдействие на МОР за проектите, развиването на допълнителни дейности с цел подобряване на взаимоотношенията в европейския регион.

През април 2008 г. АОБР проведе редовното си общо събрание. На него са обсъдени актуални въпроси, свързани с: изработване на обща позиция на българските работодатели по проектите на ЗИД на Закона за търговския регистър; позиция за преговорите между социалните партньори за определяне на препоръчителния процент за повишаване на заплатите в реалния сектор; проектодоклад, който да се представи на на 97-та сесия на Международната конфедерация на труда, която ще се проведе в Женева; участие на представители на работодателите в правителствените делегации в чужбина.²

Основните приоритети, които АОБР набелязва за 2009 г., са насочени към съдействие при усвояване на средствата от европейските фондове и повишаване на ролята на неправителствените организации в Комитета за наблюдение, съдействие при решаване на енергийните проблеми, инфраструктура, повишаване прозрачността на процедурата по държавните поръчки, разбиване на съществуващите монополи, подобряване на бизнес средата, силно ограничаване на сивия сектор и корупцията. За целта се предвиждат срещи с министър-председателя, както и с представените в българския и европейския парламент партии, за обсъждане на предприетите мерки и поемане на конкретни ангажменти в настоящите икономически условия. През 2009 г. председателят на БТПП пое отново председателството на АОБР.

Ролята на БТПП като партньор на международните организации може да бъде обхваната детайлно и цялостно в едно специално изследване. Зад кадър остават много дела от динамичното ежедневие, чиито резултати са значими. Такъв епизод е сътрудничеството с Международната организация на данъкоплатците /2002-2003 г./ и посещението у нас на нейния председател. В експертните разговори за първи път обстойно е дискутирана идеята за рязко намаляване на данъчните ставки, като резултат това предложение влиза в програмата на БТПП, приета от Общото събрание за периода 2004-2009г.

¹ Пак там.

² Отчет на Изпълнителния съвет за дейността на Българската търговско-промишлена палата през 2008 г. Вж. Приложение №2. Срещи със сродни международни организации.

Наред с дейността на Палатата, произтичаща от членството ѝ в посочените престижни международни организации, тя допълнително разгръща контактите и сътрудничеството си и на двустранна основа. През разглеждания период са създадени голям брой смесени съвети, палати, бизнес клубове и др. Сред тях са: Българо-руска търговско-промишлена палата; Българо-корейски комитет за икономическо сътрудничество; Българо-израелска търговско-промишлена палата; Българо-турски икономически съвет; Българо-американски търговско-икономически съвет; Българо-македонска търговско-промишлена палата; Българо-йорданска камара за икономическо сътрудничество; Българо-ирански икономически съвет; Българо-либийски търговско-икономически съвет; Българо-ливански бизнес клуб; Българо-арабска търговска палата; Българо-испански бизнес съвет; Българо-словенски бизнес клуб.

Друга стандартна, но особено успешно развивана форма за делово общуване са бизнес-делегациите. В зависимост от равнището и характера на форума, те извършват мисията си в регионален, европейски и световен мащаб. Следван е също принципът на взаимния обмен и зачитане на взаимните интереси. В състава на делегациите обикновено са представители от целия широк спектър на бизнес средите, от правителствата, от организации, сдружения, асоциации и пр. с обществен характер.

За 20-годишния период БТПП посреща чужди делегации от всички балкански страни, от страните на ЕС, също от Русия, руските републики, САЩ, Канада, Индия, Монголия, Япония, Китай, Пакистан, Иран, Ирак, Йордания, Куба, Мароко, Сингапур, Сирия, Ливан, Тайланд, Индонезия, ЮАР, Йемен, Виетнам, Кувейт, Малайзия, Кипър, Алжир, Бразилия. От своя страна, БТПП също изпраща представители в държави от всички континенти чрез собствено организирани делегации или като участници в други правителствени и бизнес делегации. Така на практика БТПП успява да поддържа връзки със страните от цял свят. Това дава пряко отражение върху цялата ѝ дейност, която излиза далеч от границите на България, достигайки нови интернационални равнища. В този период Палатата доказва своя голям потенциал и е обществено призната като водеща експертна организация в тази област. Тя е търсен партньор както от фирмите, така и от държавните институции на всички нива, включително и най-високото – президентът на България.

Осъществяването на преки контакти е важна предпоставка и база за сключването впоследствие на редица международни споразумения. Днес Палатата поддържа сътрудничество с представители от деловите среди на 96 държави. При размяна на визити БТПП излага аргументирани становища, използва авторитета си за постигане на реални ползи за българския бизнес.

Тя внася свой принос, съдействайки в издаването на бизнес-визи за пътуване в чужбина. Особено ценна е тази практика, когато съществуват визови ограничения за българските граждани. През периода 1990-2000 г. еднократни и многократни бизнес-визи получават 19 396 предприемачи за перспективни и сега вече утвърдни партньори на страната ни като Турция, Гърция, европейските страни. В този период БТПП поема тежката задача да прави предварителната проверка за надеждността на фирмите, които канят чуждестранни партньори, и на основата на тези бизнес-покани, заверени от БТПП, се издават визи. Услугата бе максимално опростена и с усъвършенстването на търговския регистър, който се спомена по-горе, и бе доближена до всеки български

областен център благодарение на разклонената мрежа от регионални палати и обучен персонал. След отпадане на изискването за визи при пътуването на нашите граждани в ЕС Палатата пренасочва дейността си към заверка на покани-декларации, с които български фирми канят свои партньори в България.

БТПП работи върху изпълнението на проектите: „Българо-Фламандски“; „COMPETE“; „Ce.S.Bu“; „CASE“; „Gateway to Europe“; „Fashion days in Bulgaria“; „ARTEMIS“; „ETCS“; „NEW Hospitality“; „S.MA“ „Transfer of businesses“; „WE SIGN“. Те са целево насочени в областта на: предприемачеството, стокообмена и промишленото коопериране, одитирането на фирмите; европейското законодателство за храни, хранително-вкусовата промишленост; околната среда; фирмения маркетинг, мениджмънта и финансирането; електронните консултации и електронните услуги.

Изпълнението на тези проекти е под формата на семинари, обучения, създаване на контактни борси, преки бизнес контакти и предлагане оферти от български фирми. Участниците в проектите са с различна националност, предимно от малкия и среден бизнес, млади предприемачи, което ги прави атрактивни за контингента от бизнесмени с дългосрочна перспектива. Реализирането на проектите може да се оцени като стъпка към постепенно изграждане на една жизнена мрежа от бизнесмени с еднакви виждания в рамките на цялата европейска общност.

Двадесет годишната международна дейност на БТПП (1989-2009 г.) по съдържание и характер е функция от радикалната и дълбока промяна, която протича в България през този период и която обхваща всички сфери на обществения живот. Протичащите мащабни трансформации налагат историческата необходимост да бъдат освободени естествените пътища за стопански и културен обмен Изток-Запад и Изток-Изток. В тези посоки е ориентирана активността на Палатата, максимално е мобилизиран нейният кадрови и членски потенциал.

В сложния лабиринт на отношенията в съвременния свят традиционното представителство вече не е достатъчно. Постигнатите контакти от БТПП през десетилетията се оказват обаче особено полезни, те стават сигурна основа за новото ѝ навлизане в международното поле. Но най-значимото по този път сега е, че във всяка международна проява Палатата представя и една нова национална легитимност, което я прави естествена и неразривна част от интеграционните процеси, от живота на България, на Европа и света.

Израз на новата роля, която Палатата бързо придобива, на нарасналите ѝ възможности и обществен авторитет, представлява нейната инициатива (от 1994 г.) да връчва всяка година награди в няколко категории и по региони за постижения и заслуги в определена област. По този повод се издават брошури, съдържащи информация за участниците в състезанието. Годишни награди се връчват на фирми, на изявени представители на правителството и дипломатическия корпус за принос в икономиката на страната; на регионална и браншова палата/камара; за високи резултати в развитието на бизнеса на регионално и браншово ниво и при защита на негови интереси и осъществяване на ползотворен диалог с местната власт; на медия, отразяваща безпристрастно икономическата ситуация в България.

От 1998 г. БТПП изготвя класиране на водещи фирми „ТОП 100“. Икономическите показатели за състезанието са подобни на тези, използвани от престижните икономи-

чески издания, каквито са „Форбс“ и „Форчън“. Сред показателите са: максимален размер на приходите от продажби и печалба, покриваща краткосрочните задължения; максимална величина на печалбата. Класацията „ТОП 100“ е показател за предприемаческата активност и стимул за българския бизнес.

В категорията „Посланик на годината“ само от 1994 до 2003 г. последователно са удостоявани посланиците на: Холандия, Испания, Япония, Германия, Италия, Европейски съюз, Германия и Швеция, Белгия, САЩ и Европейската комисия.

За същия период с наградата „Търговски представител на годината“ са награждавани представителите на: Великобритания, Испания, Словакия, Италия, Гърция, Турция, Австрия, Комисията на ЕС и САЩ, Германия, Турция, Италия.

В категорията „Регионална палата“ след 1994 г. ежегодно са награждавани палатите в: Хасково, Бургас, Русе, Добрич, Перник, Пловдив (1999 и 2000 г.); Варна и Враца, Габрово, Стара Загора и Хасково.

През периода 1994-2003 г. са раздадени призови отличия и в категория „Медия“. Те са получени (в годишна последователност) от различни представители в тази област. Сред тях са: програма „Хоризонт“, на БНТ; в. „Кеш“; Канал 1 на БНТ; в. „Пари“ и БТА, в. „Капитал“ и в. „Демокрация“; в. „Пари“; БНР – програма „Христо Ботев“; телевизия БТВ; в. „Капитал“ и Нова ТВ; БНТ – с предаванията „Седмица“ и „Бизнес закуска“, БНР – програма „Христо Ботев“.

От 2000 г. се въвежда още една категория за отличили се – „Браншова организация“. Първата награда е връчена на Асоциация на месопреработвателите, а след нея на Федерацията на хлебопроизводителите и сладкарите в България, също на Българската строителна камара и на Асоциацията на млекопреработвателите в България.

Изложените факти са само част от една огромна по своите мащаби дейност, която БТПП развива през последните две десетилетия. Тя е впечатляваща по обхват и резултати. Стойността на извършеното от Палатата може да се разбере и оцени, ако се разглежда в контекста на цялата динамика на настоящите процеси, на тяхната всеобхватност, сложност и мощния ритъм на промените. Както през предишни епохи, БТПП – нейното ръководство, нейните членове и служители демонстрират силата, способността и качествата си да бъдат неразривна част от времето на историческите промени, да внасят конкретен принос за развитието на бизнеса, на цялото общество и на България в една нова европейска действителност.

**БЪЛГАРСКА ТЪРГОВСКО-ПРОМИШЛЕНА ПАЛАТА.
ТРАДИЦИИ, ПОСТИЖЕНИЯ, СЪВРЕМЕННИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
(1895-2010 г.)**

Резюме:

Българската търговско-промишлена палата е една от най-старите стопански институции в България. От създаването ѝ в края на XIX в. до днес тя преминава през различни етапи като претърпява последователна промяна в статута, наименованието и вътрешната структура под влияние на протичащите вътрешнополитическите и икономически процеси в страната. През десетилетията, независимо от организационните трансформации БТПП, запазва своята институционална идентичност. Съхранява и отстоява ролята си на важен фактор в икономическия живот, обвързвайки цялостната дейност, която се води на регионално, национално и международно равнище, с интересите на българските производители, търговци и предприемачи. Палатата е надежден стопанско-информационен център, мащабен професионално-образователен фактор, добър браншови организатор. Заедно с това, като надпартийна институция, БТПП остава ефективен партньор на централната и местната власт в областта на стопанското законодателство, в разработването на антикризисни програми, в сферата на европейската интеграция.

**BULGARIAN CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY.
TRADITIONS, ACHIEVEMENTS, CONTEMPORARY CHALLENGES
(1895-2010)**

Abstract:

The Bulgarian Chamber of Commerce and Industry (BCCI) is one of the oldest economic institutions in Bulgaria. Since its establishment in the end of 19th century to date it has passed through different phases consecutively undergoing a change of status, name and internal structure under the influence of the internal political and economic processes in the country. Over the decades, regardless of the organizational transformations BCCI has preserved its institutional identity. It has kept and upheld its role of an important factor in economic life by binding its overall activity that is carried out on a regional, national and international level to the interests of Bulgarian manufacturers, traders and entrepreneurs. The chamber is a reliable economic and informational center, a large-scale professional and educational factor, a good sector organizer. Along with this as a non-partisan institution BCCI remains an effective partner of central and local authorities in the field of economic legislation, in development of anti-crisis programs, in the field of European integration.